

Aldrig mer! – Inte riktigt så lätt

R2P - den trojanska hästen

Abstract

This thesis covers the concept of Responsibility to Protect (R2P) out of the perspective of international law. By looking into the fundament of sovereignty and humanitarian intervention the aim of the thesis is to answer the following questions:

- How does the implementation of R2P affect sovereignty?
- From the perspective of international law, is R2P considered to be legitimate?

The study concludes that implementation of R2P will negatively affect the principle of sovereignty in international law. One of the big problems in this debate is that a redefinition of sovereignty is fully compatible with the policy objectives, but not with the legal. Nor is it possible that a reinterpretation of political sovereignty to coexist with a traditional legal interpretation. A reinterpretation of the legal sovereignty is not recommended as this would effectively mean a reformation of the entire international law.

International law is clear in the question of R2P's international legal legitimacy. R2P is to be regarded as a violation of the UN Charter and international law thus clearly illegitimate in that it regarded as a violation of the UN Charter essential values: the principle of sovereignty, the prohibition of violence and the rule of non-intervention.

Keywords: *R2P, responsibility to protect, humanitarian intervention, sovereignty*

Innehållsförteckning

1	Inledning.....	1
1.1	Bakgrund	1
1.2	Syfte och frågeställningar.....	1
1.3	Teori och metod	2
1.4	Material och tidigare forskning	2
1.4.1	Begränsningar.....	3
1.4.2	Läsvärde och formalia.....	3
1.4.3	Begrepp och begreppsförklaringar	4
2	Responsibility to protect.....	5
2.1	Vad är R2P?	5
2.1.1	Responsibility to Prevent	6
2.1.2	Responsibility to React.....	7
2.1.3	Responsibility to Rebuild	8
2.2	R2P-situationer	9
2.3	R2P vs. A/RES/60/1	10
2.4	Implementering och tillämpning	11
2.5	Praktiska exempel	13
3	Suveränitet.....	16
3.1	Suveräniteten som idé och funktion	16
3.2	Politisk bild och juridisk bild av suveräniteten	18
3.3	Fler tolkningar av suveränitet.....	22
3.3.1	Two Concepts of Sovereignty	22
3.3.2	Sovereignty as Responsibility	23
3.4	Från rätt till intervention till ansvar att skydda	24
3.4.1	”Nytolkning” av suveränitet.....	26
4	Folkrätten	28
4.1	Rättssubjekt i folkrätten	28
4.2	FN-stadgan	29
4.3	Folkmordskonventionen.....	32
4.4	Mandatsfrågan	34

4.4.1	Säkerhetsrådet	35
4.4.2	Generalförsamlingen	37
4.5	Kan humanitärt våld rättfärdigas?	38
5	Diskussion	40
6	Slutsatser.....	46
7	Referenser.....	47
7.1	Böcker	47
7.2	Artiklar	47
7.3	Övriga källor	48

1 Inledning

1.1 Bakgrund

Skapandet av *Responsibility to Protect* (R2P) grundar sig i artikeln *Two concepts of Sovereignty* skriven av FN:s före detta generalsekreterare Kofi Annan, publicerad i *The Economist* (1999). I artikeln belyser Annan den problematik som funnits kring skyddandet av civila och förhindrandet av folkmordsbrott. Han blickade tillbaka på vår historiska erfarenhet av förintelsen, Srebrenica och Rwanda och efterlyste ett sätt för omvärlden att agera så att denna typ av händelser aldrig mer skulle kunna hända. Svaret presenterades av *International Commission on Intervention and State Sovereignty* (ICISS), den Kanadensiska kommission som tillsattes för skapandet av den ursprungliga R2P-rapporten.

Förändringen av världen sedan Kalla Kriget, där nya aktörer och ny kriminalitet kräver nya angreppssätt, är något som påskyndat behovet av utvecklandet av R2P. Samtidigt innebär skapandet av nya utrymmen för agerande vid extrema situationer att vi åter igen tvingas tolka vilka utrymmen som finns inom internationell lagstiftning för ett sådant agerande. Centralt i debatten kring R2P har användandet av de kontroversiella humanitära interventionerna och dess legitimitet kommit att hamna i centrum då dessa förespråkas av R2P-rapporten. Detta har ifrågasatts även i förhållande till staternas suveränitet och huruvida de kränks eller ej. R2P-rapporten har även kommit att kännetecknas av skiftet i ordbruk från rätt till humanitär intervention till ansvar att skydda för att lättare skapa legitimitet för konceptet.

Behov av nya handlingsutrymmen i en redan strikt reglerad folkrätt gör alltid detta ämne till ytterst aktuellt.

1.2 Syfte och frågeställningar

Syftet med denna uppsats är att titta närmare på R2P och dess legitimitet ur ett folkrättsligt perspektiv. Detta innefattar att belysa såväl suveränitetens

karaktär och betydelse som att titta närmare på humanitär intervention i det juridiska ramverk i vilket R2P är tänkt att verka.

De frågor jag tänkt utgå från som mina frågeställningar är

1. Hur påverkar en implementering av R2P suveränitetsprincipen?
2. Är R2P ur ett folkrättsligt perspektiv att betrakta som legitimt?

1.3 Teori och metod

Jag har valt att ta min teoretiska utgångspunkt i ICISS:s R2P-rapport från 2001 då detta anses vara det ursprungliga dokumentet där konceptet R2P först introducerades. Sedan har jag kompletterat detta med teoretiskt material dels kring frågan om suveränitetens karaktär och funktion samt material som behandlar debatten kring humanitär intervention.

Sedermere har deduktivt gått till väga genom att kritiskt försöka granska den teoretiska tillämpningen av R2P i förhållandet till dessa teoretiska ramverk, samt det juridiska ramverk som presenteras i essentiella folkrättsliga doktriner så som FN-stadgan, Montevideokonventionen och Folkmordskonventionen. Vid behandling av applicerandet av R2P i förhållande till dessa juridiska dokument har jag antagit en restriktiv hållning för att försöka tolka de möjligheter och konsekvenser som detta juridiska uttryck kommit att erbjuda i egenskap av stabil konstant.

1.4 Material och tidigare forskning

Vad gäller material har jag valt att gå tillbaka till R2P:s rötter genom att titta närmare på ICISS ursprungliga rapport om R2P samt Kofi Annans artikel som konceptet härstammar ur, detta för att se R2P i dess rena form och inte den blandning av hybrider som idag existerat. En av dem som var en del i ICISS panelen är Gareth. Hans bok, *Responsibility to protect – Ending Mass Atrocity Crimes Once and for all*, har jag valt att använda som en guide för hur R2P-rapporten skall tolkas i och med dess tydliga beskrivning av hur arbetet med R2P gick till.

Diana Amnéus vid Raoul Wallenberg Institutet i Lund är en av få som kommit att skriva en akademisk avhandling på ämnet R2P som folkrättsjurist, vilket gjort henne extra intressant för min studie. Jag har dock valt att inte använda mig av Diana Amnéus avhandling på ämnet R2P utan istället den sammanfattande skrift som utgivits av *Forum för levande historia* 2009, då jag ansett att Amnéus här tydligare preciserat de aspekter av R2P som min uppsats kommer att behandla.

För övriga folkrättsliga resonemang har jag till stora delar valt att använda mig av Ola Engdahl och Cecilia Hellmans bok *Responsibility to protect – folkrättsliga perspektiv* samt Michael Walzers *Arguing about War* då dessa verk kommit att belysa just de kritiska moment som legitimering av R2P kommit att utstå.

För att förstå debattens helhet har jag däremot även fått förlita mig till material som behandlar ämnet ur ett mer filosofiskt och statsvetenskapligt perspektiv. I detta hänseende har Martti Koskenniemi såväl som Alex J. Bellamy och Ensru N. Kurtulus texter kommit till god användning.

1.4.1 Begränsningar

Jag har i denna uppsats valt att begränsa min studie till att behandla R2P ur ett folkrättsligt perspektiv. Jag kommer dock även att belysa argument som förts i debatten kring R2P även ur politiska och etiska synvinklar för att belysa den komplexitet som detta koncept kommit att uppstå i. Jag vill dock understryka att jag i slutsatserna och därmed även besvarandet av mina frågeställningar därmed tvingats ge företräde för folkrättsliga argument framför politiska och etiska argument. Därmed har jag även lämnat möjligheten öppen kring att applicering av andra förutsatser, så som exempelvis företräde för etiska argument eller mänskliga rättigheter kanske skulle kunna leda denna analys till helt andra slutsatser.

R2P har även kommit att splittras därmed kommit att appliceras på en rad olika typer av konflikter. Då jag gått in med synen av R2P som ett dokument främst framtaget för att lindra folkmordsbrott, har jag även i de fall då behov funnits varit tvungen min applicering av R2P till just folkmordsbrott.

Det faller sig också naturligt att denna uppsats mer eller mindre uteslutande kommer att belysa steg två i R2P:s trestegsraket då det är i denna hotspot som mitt folkrättsliga resonemang blir som tydligast intressant.

1.4.2 Läsvärde och formalia

Uppsatsen består tre centrala delar: först en deskriptiv del som behandlar R2P som koncept, dess tre grundkomponenter, skillnaden mellan den ursprungliga rapporten och den antagna resolutionen, implementering och tillämpning samt praktiska exempel. Därefter behandlas olika syn på suveräniteten, dess karaktär och funktion och den politiska och juridiska bild som jag identifierat som en av orsakerna till att debatten kring R2P kommit att bli otroligt rörig. Slutligen kommer ett kapitel som behandlar folkrätten och dess ramar utifrån vilken jag sedan för en diskussion och drar mina slutsatser.

1.4.3 Begrepp och begreppsförklaringar

Vad gäller den generella debatten av R2P har jag i min undersökning identifierat flera tydliga begreppsförvirringar som skapat ett behov för mig att fastställa fåtalet grundantaganden. I begreppsförvirringen kring R2P handlar det dels om skillnaden mellan rapportens R2P-koncept, vilket jag kommer att utgå ifrån, och den antagna resolutionen A/RES/60/1 samt förvirring i den svenska översättningen av R2P. Vad gäller skillnaderna mellan R2P-rapporten och resolutionen kommer jag gå mer på djupet in på detta under kapitel 2.3.

Vad gäller den språkliga biten handlar det främst om växlandet mellan R2P översatt som Ansvar att skydda och Skyldighet att skydda. En innebörd som genererar två helt olika innebörder i det svenska språket. Både språkligt och faktiskt är ansvar en mer korrekt översättning än skyldighet, däremot kan skyldighetsbegreppet tjäna ett visst politiskt syfte som påtryckning. Diana Amnéus har valt att skilja på begreppen och använder skyldighet i förhållande till den egna befolkningen och ansvar i förhållande till andra staters befolkningar.¹ Jag kommer i denna uppsats att behandla begreppen likt Diana Amnéus.

Suveränitetsbegreppet som även det kommer att bli centralt i denna uppsats kommer att behandlas tydligare i kapitel 3. Den andra begreppsförvirringen som jag dock redan nu vill tydliggöra och belysa i detta sammanhang är definitionen av humanitär intervention. Vad gäller humanitär intervention handlar meningsskiljaktigheterna här främst om huruvida en humanitär intervention endast definieras i enlighet med dess humanitära intressen, eller om skillnaden gentemot andra interventionstyper ligger i en att legitimering sker med eller utan säkerhetsrådets mandat. Jag kommer här definiera humanitär intervention utifrån att humanitär intervention är att betrakta som en interventionstyp med humanitära intressen som av dess karaktär och i enlighet med praxis inte har krävt säkerhetsrådets mandat.

¹ Amnéus, Diana (2009) *Ansvar att skydda: Förebyggande av folkmord - en rätt till humanitär intervention?* Forum för levande historia s.21

2 Responsibility to protect

I detta kapitel ämnar jag att ge en kort introduktion kring vad R2P egentligen är, hur konceptet är uppbyggt, dess status som dokument samt ge en skildring av de resonemang som förts kring implementering och tillämpning av R2P. Kapitlet kommer att avslutas med ett stycke där jag belyser några praktiska exempel kring när R2P är tänkt att appliceras och när det inte är tänkt att appliceras.

2.1 Vad är R2P?

R2P är ett koncept som ursprungligen presenterades 2001 genom ICISS rapport *Responsibility to Protect* som skapades som ett svar på den uppmaning FN:s före detta generalsekreterare presenterat i en artikel i *The Economist* under 1999 kring förhindrandet av folkmord. R2P är ursprungligen tänkt att tillämpas vid så kallade ”*mass atrocity crimes*” vilket innefattar såväl folkmord, krigsförbrytelser, brott mot mänskligheten samt etnisk rensning.²

Ett av grundproblemen som ICISS identifierade vid skapandet av R2P var att majoriteten av dagens konflikter som är föremål för just denna typ av folkrättsbrott ofta grundar sig i inomstatliga och inte mellanstatliga konflikter.³ Just denna aspekt är intressant då stora delar av FN-systemets tvistlösningsmekanismer baseras just på mellanstatliga tvister. Det är även intressant då detta gör att suveränitetsprincipen som kommer att presenteras senare i denna uppsats kommer att bli centralt avgörande kring hur omvärlden skall agera.

R2P konceptet är i grunden uppbyggt som en trestegsraket som är tänkt att tas i bruk då den egna staten själva misslyckats med att skydda sin befolkning från denna typ av kränkning. De tre komponenterna är ansvar att förebygga, agera och återbygga.

² Evans, Gareth (2008) *The responsibility to Protect: Ending mass atrocity crimes once and for all*, Brookings Institution Press s.11

³ ICISS (2001) *The Responsibility to Protect*, International Development Research Center s.13

2.1.1 Responsibility to Prevent

Första delen av R2P:s trestegsraket innehåller ett ansvar att förebygga folkmord som grundar sig i folkmordskonventionens 8:e artikel.⁴ Den består framförallt av icke-militära aktioner i form av politiska, diplomatiska och ekonomiska påtryckningar.

ICISS menar att de förebyggande åtgärderna skall riktas både mot roten till de problem som skapat utrymme för kränkning av befolkningens rättigheter och mot undvikandet av så kallade ”triggers”.⁵ Anledningen att man starkt förespråkar det förebyggande arbetet är att det visat sig vara ”billigare” att förebygga konflikter än att städa upp efter dem. Den förebyggande fasen skall bestå av ett förvarningssystem, en slags verktygslåda med sätt att agera samt politisk vilja.⁶

Problemet med dessa förebyggande mekanismer är att de sällan fungerar. Ett förvarningssystem saknar kanske inte alltid den basfakta som situationen levererar, men den grund för en rättvis analys av situationen som krävs för att kunna agera förebyggande. Detta såg vi inte minst i Rwanda 1994. Här menar dock ICISS att det internationella samfundet måste lita mer på erkända internationella organisationer som exempelvis International Crisis Group och Human Rights Watch då dessa grupper idag är ytterst kompetenta bevakare av dessa intressen.⁷

Vad gäller att förebygga genom att attackera roten till problem så anses detta enligt rapporten vara en nödvändighet för att långsiktiga lösningar skall kunna uppnås.⁸ Rapporten lägger här fram en rad exempel på en rad frågor som skall adresseras som förebyggande åtgärder. Exempelen som ges är: förebyggande av fattigdom, demokratisering, ekonomiskt bistånd, stärkandet av rättssystemet, utbildning av staternas militära grupper samt allmän kompetenshöjande verksamhet för statens tjänstemän.⁹

Den förebyggande verktygslådan skulle bestå av fyra olika typer av verktyg. Först och främst politiska och diplomatiska påtryckningar i form av olika typer av dialoger, samt hot om tillbakadragande av diplomatisk representation. För det andra ekonomiska påtryckningar i form av handelsblockader, sanktioner och tillbakadragande av finansiellt stöd. För det tredje juridiska påtryckningar genom medling och övervakning. Samt för det fjärde en begränsad möjlighet att använda sig av militär skrämsektaktik.¹⁰

⁴ Folkmordskonventionen artikel 8

⁵ ICISS (2001) *The Responsibility to Protect*, International Development Research Center s.19

⁶ Ibid.s.20

⁷ Ibid.s.21

⁸ Ibid.s.22

⁹ Ibid.s.23

¹⁰ Ibid.s.24-5

Risken finns att förebyggande åtgärder i sig triggas konflikten samt att brukandet av våld föder nytt våld.¹¹ De förebyggande åtgärderna måste, om dess slagkraft skall ge resultat, riktas mot det civila samhället. Frågan är hur detta skall kunna genomföras av en utomstående stat utan att det anses utgöra ett för stort hot mot statens politiska integritet.

Vid skydd av stat kan inbjudan av annan stats styrkor anses vara ett uttryck för statens egen suveränitet.¹² Risken med denna typ av inbjudningar är dock att den inbjudna staten riskerar att hamna i en knivig situation om den inbjudande staten tvingar styrkorna att agera när den egna styrkan normalt inte skulle agerat eller utsätter styrkorna för tvång.¹³

2.1.2 Responsibility to React

Steg två i trestegsraketerna, att agera, innefattar såväl icke-militärt som militär aktion. Under denna reaktionsfas förväntas staternas ingripande vara så kort och smärtlöst som möjligt och tröskeln för detta ingripande skall vara hög. Ett exempel på icke-militärt agerande är sanktioner som kritiseras för att drabba dem som redan är drabbade. Sanktioner anses även utgöra ett brott mot FN-stadgan artikel 1, vilken innehåller förespråkande av mänskliga rättigheter som ett primärt syfte även om utrymme ges i samma stadga för säkerhetsrådet räkning i artikel 41.¹⁴

ICISS menar att militära ingripanden inte alltid är nödvändiga, men att omvärldens generella ingripande är nödvändigt vid direkta hot.¹⁵ Även här förespråkas andra typer agerade i stil med vapenembargon, avslutande av militärt samarbete, ekonomiska sanktioner, diplomatiska repressalier etc.¹⁶ Vår erfarenhet säger oss dock att militära ingripanden i detta läge kommer att ses som den mest attraktiva åtgärden och därmed bli avgörande då tidigare påtryckningar i förebyggandefasen inte visat ge tillräckliga resultat.

Rapporten lämnar 6 kriterier för att militär intervention skall kunna appliceras. Det innefattar rätt auktorisering, rättvis tillämpning, rätt intension, sista utvägen, proportionerlig insats samt välgrundade utsikter.¹⁷ Centralt i dessa avgöranden är också säkerställandet av att de fakta som ligger till grund för agerandet kontrolleras så att den inte är manipulerad. En instans som varit på tal att kunna genomföra dessa kontroller och analyser är internationella Röda Korset i och med dess förtroendemässiga särställning.

¹¹ Wilson, Douglas (2009) *Responsibility to Protect: Translating Idea into Capability*, FRIDE s.6

¹² Engdahl & Hellman (2007) *Responsibility to Protect - Folkrättsliga perspektiv*, Försvarshögskolan s.113

¹³ Ibid.s.114

¹⁴ FN-stadgan artikel 1 samt 41

¹⁵ ICISS (2001) *The Responsibility to Protect*, International Development Research Center s.29

¹⁶ Ibid.s.30-1

¹⁷ Ibid.s.32

Problemet med denna organisation är dock att de enligt sin egen stadga inte kan fatta denna typ av beslut.¹⁸ Gareth Evans menar att kontrollen av det beslutsunderlaget som skall ligga till grund för agerandet skall koncentreras till att identifiera den fysiska bevisföringen samt proportionen av brottets karaktär.¹⁹

Att ockupera land vid ett militärt ingripande kommer att vara oundvikligt, men inte ett mål i sig. Centralt för diskussionen om R2P har även kommit att bli förespråkandet av den kontroversiella interventionstypen humanitär intervention. Det skall tilläggas att varje gång våld används för att skydda mänskliga rättigheter är kontroversiellt och detta inte bara när det handlar om R2P.²⁰

Interventionen är inte avhängig av att staten i sig är förövare, utan endast av att omvärlden är villiga att agera då den egna staten ej kan eller vill agera själv.²¹ Militär intervention skall även betraktas som en sista utväg i enlighet med den folkrättsliga principen om nödvändighet.²² Endast proportionellt våld med syfte att hindra är tillåtet.²³

Beslut om när militärt ingripande skall vidtas ligger i säkerhetsrådets händer, men kan även ske genom *ex post facto* auktorisering, alltså att auktorisering sker i efterhand.²⁴ Därmed är förespråkandet av humanitära interventioner även tydlig i R2P-rapporten.

ICISS är medvetna om att i fall då säkerhetsrådet misslyckas är det realistiskt att tro att staterna kommer att agera lagligt och att detta genererar en risk för att interventionen inte kommer att gå rätt till och förespråkar därför en tydlig och smärtfri beslutskultur.²⁵

2.1.3 Responsibility to Rebuild

I R2P konceptet ingår även en tredje komponent av ansvar att återuppbygga. Verklighetens globalpolitiska förhållanden säger oss dock att i de fall då återuppbyggnad kommer ske, kommer det ske under en helt annan politisk agenda än R2P. R2P-skyldigheten att återuppbygga behöver dock ej alltid innebära fysisk närvaro i landet.²⁶

¹⁸ ICISS (2001) *The Responsibility to Protect*, International Development Research Center s.35

¹⁹ Evans, Gareth (2008) *The responsibility to Protect: Ending mass atrocity crimes once and for all*, Brookings Institution Press s.13

²⁰ Wilson, Douglas (2009) *Responsibility to Protect: Translating Idea into Capability*, FRIDE 2

²¹ Engdahl & Hellman (2007) *Responsibility to Protect - Folkrättsliga perspektiv*, Försvarshögskolan s.49

²² Ibid.s.54

²³ Ibid.s.56

²⁴ ICISS (2001) *The Responsibility to Protect*, International Development Research Center s.54

²⁵ Ibid.s.55

²⁶ Engdahl & Hellman (2007) *Responsibility to Protect - Folkrättsliga perspektiv*, Försvarshögskolan s.58

Det är oklart om ansvaret att återuppbygga endast kommer ske i situationer då militär intervention använts. Däremot är det tydligt att det i fall då omvärlden har intervenerat finns ett behov av att skapa en post-interventions strategi.²⁷ Denna strategi skall innefatta såväl fysisk rekonstruktion som politiska och ekonomiska målsättningar. Under tiden som samhället återhämtar sig från konflikten skall speciella behov för att hindra återfall tillgodoses.²⁸ Bland annat kan detta innefatta skapandet av ett starkare rättsväsende utan korruption.²⁹

Det viktiga är också att stabil utveckling såväl politiskt som ekonomiskt, socialt och utbildningsmässigt förespråkas i enlighet med FN-stadgan artikel 76.³⁰ Detta utan att förhållanden mellan lokala grupper skapar grund för nya konflikter och rot för nya R2P-situationer.

2.2 R2P-situationer

R2P-situationer definieras i Gareth Evans bok *Responsibility to protect - Ending mass atrocity once and for all* som: “where mass atrocity crimes [...] are actually occurring or imminently about to occur or where the situation could deteriorate to this extent in the medium or longer term unless appropriate preventives measures are taken.”³¹

Uppror och inbördeskrig är inte *per se* förbjudna enligt folkrätten.³² Dessa situationer utgör dock allt för ofta indikationer om annalkande R2P-situationer tillsammans med repression och risk för staters kollaps.³³ Brister i det normativa skyddet av befolkningen inom staten är att betraktas som en brist på explicit folkrättsligt skydd. Generellt är interna och därmed de primära skyldigheterna *lex lata*, alltså gällande.³⁴

För att situationerna skall kunna klassificeras som R2P-situationer behövs det klara kriterier. De kriterier som angivits som tänkbara handlar främst om storskalig förlust av liv, exempelvis i form av etnisk rensning, vilka är ytterst svårt att avgränsa.³⁵

²⁷ ICISS (2001) *The Responsibility to Protect*, International Development Research Center s.39

²⁸ Ibid.s.40

²⁹ Ibid.s.41

³⁰ Ibid.s.43

³¹ Ibid.s.72

³² Engdahl & Hellman (2007) *Responsibility to Protect - Folkrättsliga perspektiv*, Försvarshögskolan s.118

³³ Amnéus, Diana (2009) Ansvar att skydda: Förebyggande av folkmord - en rätt till humanitär intervention? Forum för levande historia s. 39

³⁴ Ibid.s. 40

³⁵ Amnéus, Diana (2009) Ansvar att skydda: Förebyggande av folkmord - en rätt till humanitär intervention? Forum för levande historia s. 41

Generellt vad gäller R2P ligger ansvaret för att skydda befolkningen på den egna staten. Det är endast ett sekundärt ansvar som kan tilldelas omvärlden. Med denna prioritering är det naturligt att svaga och kollapsade stater har svårare att agera gentemot starkare stater, vilket också yttrats som en kritik mot R2P. R2P anses då vara en doktrin som ger de starkare staterna fler fördelar och de svagare staterna fler nackdelar.³⁶ Denna kritik har bland annat formulerats genom följande citat: ”*The R2P is nothing but a license given by the white man to himself [to] intervene in the affairs of dark sovereign countries, whenever the white man thinks it fits to do so.*”³⁷

2.3 R2P vs. A/RES/60/1

R2P beskrivs ofta som ett reformpaket som blivit doktrin genom att det enhälligt antogs vid UN World Summit 2005 genom resolution A/RES/60/1.³⁸ Idag ligger fokus därmed mer på hur R2P skall implementeras. Många hävdar dock att R2P inte har röstats igenom till att bli en juridiskt bindande doktrin i och med att generalförsamlingen endast kan ge rekommendationer, vilket får till följd att resolutionen enbart uttrycker att staterna skall arbeta gemensamt för att skydda befolkningar i dessa extrema situationer.³⁹

De stora skillnaderna mellan den ursprungliga R2P-rapporten från ICISS och den resolution från generalförsamlingen som antogs är att principen om förebyggande, agerande och återuppbyggande inte bekräftas i resolutionen.⁴⁰ Generalförsamlingen har alltså frångått rapportens grundläggande struktur för R2P vilket gör att vi kan ifrågasätta om det är R2P eller en avkomma av denna idé som egentligen antagits. I resolutionen har inte heller de riktlinjer och kriterier som utgör konceptets försiktighetsprinciper och därmed också konceptets säkerhetsspärrar antagits.⁴¹ Dessa kriterier och riktlinjer har istället kommit att bli föremål för fortsatt behandling i generalförsamlingen.

³⁶ Amnéus, Diana (2009) Ansvar att skydda: Förebyggande av folkmord - en rätt till humanitär intervention? Forum för levande historia s. 40

³⁷ Evans, Gareth (2008) The responsibility to Protect: Ending mass atrocity crimes once and for all, Brookings Institution Press s. 53

³⁸ Wilson, Douglas (2009) *Responsibility to Protect: Translating Idea into Capability*, FRIDE s.1

³⁹ Evans, Gareth (2008) The responsibility to Protect: Ending mass atrocity crimes once and for all, Brookings Institution Press s. 52

⁴⁰ Amnéus, Diana (2009) Ansvar att skydda: Förebyggande av folkmord - en rätt till humanitär intervention? Forum för levande historia s. 43

⁴¹ Ibid.s. 44

Den enda försiktighetsprincip som faktiskt antogs var att militärt våld alltid skall behandlas som den sista utvägen.⁴² Den primära anledningen till att riktlinjerna inte antogs var att de skulle kunna medföra minskad handlingsfrihet för de agerande staterna.⁴³ Istället hänvisar resolutionen i §139 till fatställandet av brott med humanitära följder i internationell rätt som grund för agerande.⁴⁴ Tolkningen i paragrafen är rättsligt viktig för utformandet av säkerhetsrådets befogenheter.⁴⁵

Ursprungligen fanns en tanken om att en viss tröskelnivå skulle uppnås innan R2P skulle kunna appliceras, men hur denna tröskel skulle utformas, samt vilka avgränsningar som skulle komma på fråga har inte förtydligats genom resolutionen.⁴⁶ Både resolutionen och R2P-rapporten förespråkar att säkerhetsrådet är den institution som skall behandla omvärldens agerande i R2P-situationerna och att de skall behandla varje situation för sig.⁴⁷

2.4 Implementering och tillämpning

Den primära kritiken mot R2P riktas mot att konceptet både kan användas för att legitimera omtvistade humanitära interventioner och stödja felaktiga tillämnningar vid mindre allvarliga situationer, eller situationer styrda av politiska intressen.⁴⁸

ICISS rapport kritiserar för att endast representera den liberala idétraditionen.⁴⁹ Samtidigt är detta mer eller mindre ofrånkomligt när vi försöker introducera nya koncept. Diana Amnéus menar att R2P inte ger rättsliga utvägar, men att konceptet ändå öppnar upp för politiska möjligheter till tvångsåtgärder.⁵⁰

Bellamy skriver att vi genom ett antagande av R2P påkallar att staten själv legitimerar dess användning av interventioner även om säkerhetsrådet i slutänden är det organ som avgör när principen skall appliceras.⁵¹ Problemet med att stater själva är legitimerande organ är att de också tenderar att

⁴² Amnéus, Diana (2009) Ansvar att skydda: Förebyggande av folkmord - en rätt till humanitär intervention? Forum för levande historia s. 62

⁴³ Ibid.s.63

⁴⁴ A/RES/60/1 §139

⁴⁵ Amnéus, Diana (2009) Ansvar att skydda: Förebyggande av folkmord - en rätt till humanitär intervention? Forum för levande historia s.51

⁴⁶ Ibid.s.60

⁴⁷ Ibid.s.48

⁴⁸ Ibid.s.52

⁴⁹ Ibid.s.38

⁵⁰ Ibid.s.61

⁵¹ Bellamy, Alex J. (2003) *Humanitarian Responsibilities and Interventionist Claims in International Society*, Review of International Studies 2003:29 s.331

godkänna vad som helst för att själva slippa ta konsekvensen av sitt agerande.⁵²

R2P framhålls ofta som ett tveeggat svärd som om det inte kan förebygga i alla fall förväntas reducera. Diana Amnéus anser att problemen med implementeringen av R2P främst beror på inneboende brister i R2P-doktrinen, det politiska klimatet och dess maktstrukturer eller i hur doktrinen praktiskt har tillämpats.⁵³ Den inkonsekventa implementeringen av R2P har kommit att belysa, dels den globalpolitiska inverkan som påverkar omvärldens agerande, men även den risk för missbruk av interventioner och oro för ohejdbart rättfärdigande av humanitär intervention som R2P för med sig.⁵⁴ R2P har även visat sig vara kontraproduktivt då konceptet öppnar dörrar för att missbrukas i andra intressen än de centrala.

Diskussioner har även förts kring huruvida den tänkta förebyggande funktionen av R2P egentligen skulle kunna genomföras av fredsbevarande operationer som är ett mer beprövat koncept.⁵⁵ Diana Amnéus menar att omprövande av humanitära interventioner och skapandet av såkallade humanitära fredsbevarande operationer med syfte att skydda civila hade kunnat innebära tydligare distans mellan legitima och illegitima åtgärder.⁵⁶ Denna typ av operationer skulle styras av artikel 39 i FN-stadgan, om brott mot internationell fred och säkerhet, samt artikel 42, om tvistlösning då fredliga medel anses inadekvata.⁵⁷ Å andra sidan skulle denna typ av benämning av styrkorna också kunna innebära en försvårad begreppsförvirring mellan humanitär intervention, humanitära fredsbevarande operationer och ordinarie fredsbevarande styrkor.

Det är primärt de egna staternas skyldighet att skydda befolkningen och sekundärt omvärldens ansvar att ingripa. Risken med en doktrin där en central funktion är militär intervention är dock att den blir reaktiv istället för proaktiv. Ännu svårare är det att R2P-doktrinen förespråkar användandet av *ex post facto* legitimering.⁵⁸ Möjlighet för *ex post facto* eller implicit auktorisering är öppen, men rätten att intervensera regleras fortsatt under mandat från FN-stadgans kapitel 7.⁵⁹

⁵² Bellamy, Alex J. (2003) Humanitarian Responsibilities and Interventionist Claims in International Society, *Review of International Studies* 2003:29 s.331 331

⁵³ Amnéus, Diana (2009) Ansvar att skydda: Förebyggande av folkmord - en rätt till humanitär intervention? *Forum för levande historia* s.31-2

⁵⁴ *Ibid.*s.38

⁵⁵ *Ibid.*s.61

⁵⁶ *Ibid.*s.61

⁵⁷ *Ibid.*s.61

⁵⁸ *Ibid.*s.42

⁵⁹ *Ibid.*s.46

Engdahl och Hellman ser också en fara i att tillämpningen av R2P kommer att skilja sig ifrån den utopi på vilken konceptet är grundat. De hävdar att vi i slutänden trots allt kommer att stå med långt högre förluster än vad som kommer anses vara legitimt.⁶⁰ Det gäller alltså generellt att vara försiktig med användningen av R2P då detta lätt kan användas som ett generellt rättfärdigande av intervention.

2.5 Praktiska exempel

R2P applicerades för första gången genom resolution 1706 i fallet Darfur. Sedan 2003 har drygt 20 resolutioner antagit angående just denna konflikt där misstanke om folkmord väcktes 2004, men sedan avslogs i och med att uppsåt ej kunde strykas.⁶¹ Darfur anses ha varit pilotfallet för R2P då Sudan misslyckats att uppnå befolkningens säkerhet och inte heller kallat på omvärldens hjälp. Men det internationella samfundet har inte heller lyckats hindra utvecklingen vilket tyder på att doktrinen till viss del är felkonstruerad och inte ger det utfall man hoppats på.⁶²

Händelserna i Rwanda 1994, och händelserna i Kosovo 1999 har kommit att bli symboliska fall i argumentationen kring varför R2P behövs. Anledningen till detta är att de representerar två typiska humanitära situationer som bemöttes på två helt olika sätt av omvärlden. I fallet Rwanda uteblev det internationella agerande tills det att katastrofen redan var ett faktum trots rapporter från egen personal i regionen. I efterhand har denna insats mötts av en stor moralisk debatt kring det internationella samfundets ansvar att skydda.

I fallet Serbien/Kosovo agerade det internationella samfundet genom NATO, utan säkerhetsrådets mandat, vilket gör interventionen till ett typiskt fall av humanitär intervention med *ex post facto* auktorisering. Interventionen möttes också av debatt kring vem som skall ha rätt att agera, var, när och hur och under vems mandat, och ifrågasattes till följd av dess politiska mål. De flesta stater ansåg i efterhand att interventionen var legitim även om man inte kunde se att den var kompatibel med FN-stadgan.⁶³ Här

⁶⁰ Engdahl & Hellman (2007) Responsibility to Protect - Folkrättsliga perspektiv, Försvarshögskolan s. 60

⁶¹ Amnéus, Diana (2009) Ansvar att skydda: Förebyggande av folkmord - en rätt till humanitär intervention? Forum för levande historia s.26

⁶² Ibid.s. 22

⁶³ Koskenniemi, Martti (2002) 'The Lady Doth Protest Too Much' Kosovo, and the Turn to Ethics in International Law, The Modern Law Review vol.65 no.2 s.159

syntes tydligt att etiken blivit allt mer närvarande i den internationella politiken då interventioner ansågs vara olagligt nödvändiga.⁶⁴

Kritik har även riktats mot att R2P inte heller tillämpats i globalpolitiska varbölder som Israel/Palestina-konflikten och Zimbabwe trots att de händelserna skett efter antagandet av resolutionen, och att de uppfyller kriterierna för att utgöra en R2P-situation.⁶⁵ R2P blev inte heller ett attraktivt sätt att lösa konflikten i Burma 2007, då omvärlden insåg att ett erkännande av situationen som en R2P-situation skulle ge skyldighet att agera i en politiskt knivig situation enligt historikern Michael Ignatieff.⁶⁶ Problematiken i dessa fall grundar sig i att ingen stat är benägen att ta de politiska risker som ett agerande i dessa konflikter hade inneburit. Här syns därmed även tydligt att internationell politik spelar en stor roll i hur R2P kommer att användas.

Den enda gång då R2P använts med framgång är i Kenya 2007-2008 då stridigheter uppstod i samband med val i landet. Omvärlden agerade då förebyggande och inom två månader efter det att FN agerat var konflikten löst och koalitionsregeringen på plats.⁶⁷

Situationer då R2P inte skall tillämpas kan exemplifieras med den amerikanska invasionen av Irak 2003, då den humanitära kris som skulle legitimerat detta ingripande, befolkningens befrielse från Saddam Husseins styre, baserades på händelser som skett drygt tio år tidigare vilket alltså innebar ett retroaktivt agerande.⁶⁸ Det kan också exemplifieras med den situation som rådde under 2009 för befolkningen på Sri Lanka. Då omvärldens mål med interventionen var att begränsa LTTE:s rörlighet, var intentionen alltså att betrakta som att primärt nå militär vinst och inte primärt att skydda befolkningen vilket alltså gör att situationen inte kvalificerade sig för applicering av R2P trots att humanitära intressen var centrala.⁶⁹

I tider där klimatförändringar ständigt diskuteras har miljöaktivister även hävdat att R2P kan komma att appliceras i vid naturkatastrofer. Detta skulle dock enbart vara möjligt om staten genom negligering och systematiserat

⁶⁴ Koskenniemi, Martti (2002) 'The Lady Doth Protest Too Much' Kosovo, and the Turn to Ethics in International Law, *The Modern Law Review* vol.65 no.2 s. 162

⁶⁵ Wilson, Douglas (2009) *Responsibility to Protect: Translating Idea into Capability*, FRIDE s.1

⁶⁶ Michael Ignatieff discusses the Responsibility to Protect (R2P) on May 16, 2008

<http://www.youtube.com/watch?v=pVWQpb-4e54> Hämtad 2009-12-26

⁶⁷ Kofi Annan, (2008) Tal vid Anna Lindhs Minnesfonds Anna Lindh-föreläsning i Lunds Universitets aula 2 Oktober 2008 under rubriken "Establishing a Culture of Prevention"

⁶⁸ International Coalition For the Responsibility to Protect

http://www.responsibilitytoprotect.org/index.php/middle-east#1.the_iraq_war Hämtad 2009-12-30

⁶⁹ Wilson, Douglas (2009) *Responsibility to Protect: Translating Idea into Capability*, FRIDE s.2

våld mot befolkningen uppnår kriterierna för en R2P-situation.⁷⁰ Att naturkatastrofen i sig drabbar en region är alltså inte att betrakta tillräckligt grund för tillämpning.

Om R2P hade varit ett paraplybegrepp som skulle skydda alla från allt hade det i slutänden istället blivit ett begrepp som inte skyddade någon från något.

⁷⁰ Amnéus, Diana (2009) Ansvar att skydda: Förebyggande av folkmord - en rätt till humanitär intervention? Forum för levande historia s.50

3 Suveränitet

I det följande kapitlet ämnar jag att gå på djupet av suveränitetsprincipens karaktär och funktion. Jag kommer först att titta närmare på grunden till varför suveräniteten är så viktig. Sedan kommer jag att gå närmare in på den konflikt jag identifierat mellan den juridiska och politiska bilden av suveränitet, som också är att betrakta som en av orsakerna till den otydliga debatten kring R2P. Därefter kommer jag att gå närmare in på två i detta sammanhang centrala tolkningar av suveränitet och det skifte från en debatt om rätt till intervention till ansvar att skydda som dessa tolkningar framkallat samt ett avsnitt om nytolkning av suveräniteten.

3.1 Suveräniteten som idé och funktion

För att närmare kunna gå in på vad suveräniteten egentligen är och vad den innebär, bör vi titta närmare på vad som definierar en stat. De fyra kriterier som reglerar detta återfinns i Montevideokonventionens första artikel: *“The State as a person of international law should possess the following qualifications: (a) a permanent population; (b) a defined territory; (c) government; and (d) a capacity to enter into relations with the other States.”*⁷¹ Ytterligare ett kriterium brukar dock *de facto* behöva uppfyllas för att en stat skall kunna benämnas som en stat i full bemärkelse och det är så kallat internationellt erkännande, vilket oftast sker genom medlemskap i FN.

Flertalet landområdets folkrättsliga status är därmed också omtvistade. Exempel här kan nämnas Kosovo som ännu inte blivit medlemmar av FN trots att de utropat sin egen självständighet, eller Somalia som är medlemmar av FN, men som genom att landet inte längre uppfyller Montevideokonventionens fyra kriterium är att betrakta som en *failed state*.

Staterna utgör grundbulten för det folkrättssystem vi har i dag. Grunden skulle gå att rita om, men det är inte att betrakta som troligt då staterna inte längre är benägna att omförhandla sin exklusiva roll. Suveräniteten hänger starkt samman med statskriterierna som presenteras ovan och definierar

⁷¹ Montevideokonventionen artikel 1

även staternas juridiska status som juridisk person. Att alla stater är lika suveräna fastslås i FN-stadgan artikel 2§1.⁷²

Territoriell suveränitet är de rättigheter och skyldigheter som följer med ett land- luft- och havsområde.⁷³ Ett exempel på en sådan rättighet är att staten har rätt att reglera vem som får tillträde till territoriet, både när det gäller individer och stater. En annan rättighet kan vara att staten genom sin suveränitet har exekutiv, det vill säga verkställande, makt över territoriet. En territoriell skyldighet kan vara att kontrollera så att inga andra stater riskerar att ta skada av det som sker på det enskilda territoriet.

I denna suveränitetsbestämning ingår bland annat interventionsförbudet som står fastställt i FN-stadgan artikel 2§7 samt allas rätt till självförsvar i artikel 51.⁷⁴

Politisk suveränitet syftar främst till rätten till ett självständigt politiskt styre. Självständigt i den meningen att varje stat har rätt att styra staten utan extern inblandning eller påverkan, en slags politisk integritet, vilken även den fastslås i FN-stadgans artikel 2§7 och interventionsförbudet.⁷⁵

Den politiska suveräniteten och integriteten är naturligtvis en rättighet som begränsas av de internationella samarbetsavtal som staten själv väljer att ingå. Staten skall dock vid dess rehabilitering efter en större kris inte begränsa återskapandet av dess egen kapacitet utan skall istället behandla sin integritet så att gamla brott inte upprepas. Den suveräna statens immunitet sätts ur spel vid folkrättsbrott i stil med folkmord, däremot förblir interventionsförbudet intakt.⁷⁶

Den centrala kärnan inom folkrätten, som gör det så viktigt för staten att tillskansa sig erkännande av FN:s medlemsstater och därmed även bli självständiga medlemmar av FN är antagandet av FN-stadgan som garanterar staten suveränitet och rätten att behandlas lika självständigt som alla andra erkända stater.⁷⁷ Med ett erkännande av staten följer också erkännandet av staten som juridisk person inom folkrätten. Samtidigt som staterna erkänns som suveräna har de dock i praktiken redan begränsat sin jurisdiktion till en residual i och med att medlemskap i FN och de rättigheter och skyldigheter som där igenom följer redan inkräktar på suveränitetens ursprungliga form.

⁷² FN-stadgan artikel 2§1

⁷³ Linderfalk, Ulf (red) (2006) *Folkrätten i ett nötskal*, Studentlitteratur s.16

⁷⁴ FN-stadgan art 2§7 samt 51

⁷⁵ Ibid. artikel 2§4

⁷⁶ Ibid.art 2§7

⁷⁷ Ibid.artikel 2§1

3.2 Politisk bild och juridisk bild av suveräniteten

Suveräniteten är att betrakta som en essentiell kvalitet som en stat tilldelats till skillnad från många andra globalpolitiska enheter i egenskap av just stat.⁷⁸ Det är under detta fundament som vår samhällsstruktur är grundad. Suveräniteten är på så sätt även en central komponent i erkännandet av statens existens.⁷⁹ Nationell suveränitet är att betrakta som den ultimata maktformen för en stat då den innebär att man är fri från yttre hinder eller externa inverkan.⁸⁰

Suveränitet används ofta som synonym till begreppet ”*independence*”, vilket vi i svenskan skulle översätta till oberoende eller självständighet. Suveränitet som självständighet används inte bara som beskrivning av staten som juridisk person utan är även en beskrivning av en enhet som i egenskap av sin juridiska status även innehar suveräna rättigheter.⁸¹ På så sätt används även suveräniteten för att beskriva att en stats juridiska kompetens, jurisdiktion samt legislativ kompetens bildar en suverän stat.⁸² Suveräniteten binder även samman staters intressen, moraliska principer och formella lag.⁸³ Suveräna rättigheter kan vara staten själv definierar medborgarskapsregler, rätten att ingå avtal med annan stat, fastställandet av territoriella gränser, rätten att försvara sitt territorium samt legislativ, exekutiv och judikativ jurisdiktion över statens befolkning.

Juridiskt bestäms staten genom Montevideokonventionens första artikel, vilken nämnts tidigare. Utöver den juridiska benämningen följer även statens juridiska rätt till jurisdiktion. Det handlar i detta sammanhang såväl om judikativ jurisdiktion, där territorialitetsprincipen, statskyddsprincipen och universalitetsprinciperna är starka, så väl som om legislativ och exekutiv jurisdiktion.

⁷⁸ Kurtulus, Ersun N. (2003) *State Sovereignty: The concept, the Referent and the Ramifications*, Stockholms Universitet s.92

⁷⁹ *Ibid.*s. 93

⁸⁰ Thakur, Ramesh (2006) *The United Nations, Peace and Security*, Cambridge University Press s., Ramesh (2006) *The United Nations, Peace and Security*, Cambridge University Press s.252

⁸¹ Brownlie, Ian (2008, 7 ed.) *Principles of Public International Law*, Oxford University Press s. 107

⁸² *Ibid.*s. 291

⁸³ Bellamy, Alex J. (2003) *Humanitarian Responsibilities and Interventionist Claims in International Society*, *Review of International Studies* 2003:29 s.331 323

Suveränitet som jämföras mellan staterna skall betraktas som ett ansvar som omfattar komponenter som jurisdiktion, icke-intervention och ansvar att följa internationell rätt och undertecknandet av internationella traktater.⁸⁴

Judikativt kan vi sammanfatta de centrala delarna med att territorialitetsprincipen ger staten rätt att döma förövare för brott begångna inom det egna territoriet. Statsskyddsprincipen ger staten rätt att döma i fall då brott riktats mot nationens säkerhet, och universalitetsprincipen ger staten rätt att döma förövare för grova internationella brott som avser bland annat: brott mot mänskligheten, krigsförbrytelser, folkmord och tortyr oavsett under vilken stats territorium brottet begicks eller vilken i vilken stat som personen är medborgare av.⁸⁵

Till följd av tyngden i de rättigheter och skyldigheter som följer med en stats erkännande och suveränitet ur ett juridiskt perspektiv, och de konsekvenser ett sådant erkännande får för den globala stabiliteten finns en viss vits med att juridiskt angripa suveräniteten genom en förhållandevis sträng tolkningsram vilket innebär att statssuveräniteten skall tolkas som mer eller mindre absolut.

En av orsakerna till att det är svårt att erkännas som suverän stat av det internationella samfundet är att man vill undvika så kallade ”*puppet states*”, alltså stater som är bristfälliga eller tillfälliga till följd av dess brist på tillförlitlighet och överlevnadskraft. Dessa stater är ofta förenade med oklara förhållanden kring territorialfrågor, maktinnehav, tidigare konflikter i regionen och är ofta inte tillförlitliga i fråga om ansvarstagande inför de internationella åtaganden som erkända stater tvingas garantera, samt att de skall inneha en *de facto* kontroll över territoriet.⁸⁶

Professor Ian Brownlie menar att staters ansvar skapas genom internationella relationer, och andra typer av sociala relationer, där rättsliga investeringar sker i utbyte med andra juridiska personer eller folkrättsliga rättssubjekt.⁸⁷ Idag menar han att staters ansvar är en grundläggande princip inom folkrätten, samt att alla rättigheter av en internationell karaktär också innebär ett internationellt ansvar.⁸⁸ Ansvaret som funktion baseras därför på att det finns en känsla för ansvar bland de erkända staterna samt att staterna är medarbetsvilliga i situationer av krav på gemensamt agerande.

⁸⁴ Kurtulus, Ersun N. (2003) *State Sovereignty: The concept, the Referent and the Ramifications*, Stockholms Universitet s. 83

⁸⁵ Linderfalk, Ulf (red) (2006) *Folkrätten i ett nötskal*, Studentlitteratur s. 38-42

⁸⁶ Kurtulus, Ersun N. (2003) *State Sovereignty: The concept, the Referent and the Ramifications*, Stockholms Universitet s. 80, 90

⁸⁷ Brownlie, Ian (2008, 7 ed.) *Principles of Public International Law*, Oxford University Press s. 433

⁸⁸ *Ibid.* s. 434-5

Analogin mellan självständighet och ägande är uppenbar med vissa undantag. Statens juridiska kompetens omfattar exempelvis bland annat friheter i fråga om internationella organisationers tillgång till territorium. Här bör vi dock skilja ägandeskap i form av territoriell egendom åt från ägandet av rätten till exekutiv jurisdiktion samt statens våldsmonopol etc.⁸⁹ Suveränitet kan enligt Brownlie även användas i situationer då stater inte utövar sin juridiska kapacitet i förhållande till skapandet av rättigheter, makt och andra privilegier i sin respekt mot andra stater.⁹⁰

Politiskt symboliseras ofta suveräniteten av konstitutionell självständighet, och empiriska attribut som statsstatus.⁹¹ En bild av suveräniteten som symbolen för staten som den samlade befolkningens representant utåt är också vanlig. Konstitutionell självständighet är ofta en bra mätsticka, men dock aldrig det enda kriteriet för en suverän stat. Politiskt är inte jämställandet av staters suveränitet lika tydlig då det politiska klimatet tillåter fler tolkningar av suveränitetsbegreppet och en annan form av strukturell hierarki.

Som politisk idé kan stater inte styra över andra staters kompetens genom ”fristående bedömningar”.⁹² Suveränitet som staters handlingsfrihet anses därmed vara inneboende. Statsvetare Ramesh Thakur menar att suveräniteten istället kan ses som ”*international governance without international government*”.⁹³ Genom ett politiskt synsätt på suveräniteten omdefinieras den ganska snabbt till ett socialt kontrakt mellan invånare och makthavare.⁹⁴ Därför har även frågan om staters styrelseskick i politiska sammanhang också kommit att spela roll. Stater med demokratiskt styrelseskick har globalpolitiskt klassats som mer ”civiliserade” och därmed försetts med en suveränitet med högre värde än de mindre ”civiliserade” staterna trots att de enligt FN-stadgan skall behandlas likvärdigt. Juridiskt har suveräniteten dock väldigt lite att göra med dem som sitter vid makten.⁹⁵ Suveräniteten föregår folkrätten medan folkrätten i sin tur stöder suveränitetsprincipen.

Oavsett vilken syn vi har på staten och dess suveränitet, politisk eller juridisk, måste vi ändå behandla suveränitetsprincipen och dess konsekvenser. Juridiskt finns det inte ett lika stort utrymme som det gör politiskt att föra en liberal tolkning av statssuveräniteten. Förvirringen

⁸⁹ Brownlie, Ian (2008, 7 ed.) Principles of Public International Law, Oxford University Press s. 106

⁹⁰ Ibid.s. 76

⁹¹ Kurtulus, Ersun N. (2003) State Sovereignty: The concept, the Referent and the Ramifications, Stockholms Universitet s. 79

⁹² Ibid.s. 94

⁹³ Thakur, Ramesh (2006) The United Nations, Peace and Security, Cambridge University Press s. 252

⁹⁴ Ibid.s. 252

⁹⁵ Ibid.s. 253

mellan dessa perspektiv är en av orsakerna bakom många av oklarheterna kring R2P. Att R2P har kommit så långt som till ett erkännande genom generalförsamlingens resolution visar även på att den politiska synen av att suveräniteten aldrig varit absolut blivit dominerande.⁹⁶ Suveräniteten ses istället som en residual av det som är kvar efter det att sedvanerättsliga och traktatsrättsliga åtaganden är borträknade.

Mänskliga rättigheter har alltid klassats som något som stör utövandet och legitimiteten av suveräniteten, och självbestämmande mindre beroende av kapacitet till självstyre.⁹⁷ Professor i filosofi Richard Norman frågar sig om suveräniteten kan ifrågasättas genom statens agerande gentemot dess invånare, utmanar den då också det normativa värdet som är kopplat till interventionsförbudet och måste vägas mot andra centrala värden kopplade till det samma för att kunna legitimera intervention istället för att se att mänskliga rättigheter är universella och därmed är allas angelägenhet?⁹⁸

Han fortsätter att resonera att, om suveräniteten är att betrakta som en fundamental grund i internationell politik och ordning kommer militär intervention även för humanitära syften vara illegal då den enda rättfärdigade krigshandlingen i så fall skulle vara självförsvarsrätten.⁹⁹ Den fundamentala rätten för stater fortsätter ändock att vara rätten till territoriell integritet och politisk suveränitet.

Internationalister menar att det finns en viss vits med att skydda de normer som håller samhället samman i och med att detta essentiella är att ses som vår civilisations mål.¹⁰⁰ Respekt för suveräniteten bli på så sätt *pacta sunt servanda*. I detta fall måste en politisk pluralism sättas framför de solidariska argumenten. Det är genom att respektera suveräniteten som den humanitära agendan kan fullföljas.

Synen av suveränitet som presenteras genom R2P är att den är staternas begränsade handlingsförmåga med ett inneboende dualistiskt ansvar, internt och externt.¹⁰¹ Rapporten trycker även på att suveräniteten aldrig kan vara absolut utan hela tiden inkräktas av de avtal som staten ingår och att R2P därmed bara skall ses som ett i raden av dessa.¹⁰² Detta är att betrakta som ett tydlig antagande av en politisk och inte juridisk bild av suveränitet som dominerande.

⁹⁶ Wilson, Douglas (2009) *Responsibility to Protect: Translating Idea into Capability*, FRIDE s.2

⁹⁷ Norman & Moseley (2002) *Human rights and military intervention*, Ashgate s.159

⁹⁸ Ibid.s.171

⁹⁹ Ibid.s. 8

¹⁰⁰ Ibid.s. 79

¹⁰¹ ICISS (2001) *The Responsibility to Protect*, International Development Research Center s.8

¹⁰² Ibid.s.12

3.3 Fler tolkningar av suveränitet

Många gånger när vi tittar närmare på andra tolkningar av suveräniteten än den traditionella dyker det ganska snart upp tolkningar av suveräniteten som tvådelad. En av dessa är sociologerna Paul Hirst och Grahame Thompson som menar att statens suveränitet går att dela, men att det bara är ”*staten, i vilken suveräniteten vilar, som kan dela upp och överföra suveränitet till andra agenter såväl ovanför som under nationalstatsnivå*”, vilket alltså skulle förespråka att R2P går att avtala sig till.¹⁰³

Detta uttalande vittnar om den intimitet som staten har i sitt förhållande till suveräniteten. Den visar också på att stater sällan är entusiastiska utan snarare uppgivna om de måste lämna ifrån sig suveräniteten. Två andra synsätt på suveräniteten har dock kommit att bli centrala just i diskussionen kring R2P och det är dels Francis Dengs *Sovereignty as Responsibility* och Kofi Annans *Two Concepts of Sovereignty*.

3.3.1 Two Concepts of Sovereignty

Two concepts of sovereignty är titeln på den artikel som Kofi Annan publicerade i *The Economist* 1999. Artikeln är utgjorde startpunkten för ICISS arbete med R2P-rapporten och kan på sitt sätt sägas utgöra källan för debatten om R2P. I sin artikel delger Kofi Annan en ny syn på suveräniteten som ett tvådelat begrepp. Å ena sidan statsuveräniteten där statens skyldighet att skydda dess befolkning ofta glöms bort till förmån för skyddet av dess integritet och å andra sidan individuell suveränitet som baseras på de fundamentala fri och rättigheterna.¹⁰⁴

Angående staters suveränitet menar Annan att: ”*States are now widely understood to be instruments at the service of their people, and not vice versa*”.¹⁰⁵ Ur detta kan vi dels uttyda att det är hög tid att staterna börjar ta ansvar för sina befolkningar samt att staten därmed skall skydda individen och inte förövaren. Frågan är dock om vi har förändrat vår syn på staten som den sammantagna befolkningens representation utåt till en egen varelse frikopplad från resten av samhället med ett helt eget, separat liv?

Kofi Annan menar i sin artikel att problematiken bottnar i en konflikt mellan legalitet och legitimitet av humanitär intervention och en del i detta är i sin tur grundat i att suveränitetsfrågan fått för stor plats och frågan om

¹⁰³ Hettne, Björn (2003) *Från Pax Romana till Pax Americana: Europa och världsordningen*, Santréus s.112

¹⁰⁴ Annan, Kofi (1999) *Two concepts of Sovereignty*, 18 September 1999

¹⁰⁵ Ibid.

stateras intressen fått för liten plats.¹⁰⁶ Slutsatsen som måste dras här är, enligt Annan, att de kollektiva intressena, så som att rädda människoliv, även måste bli till de internationella intressena. Han menar också att det måste finnas någon gemensam minimigrund i ett beslut om intervention på i en situation där vi väljer mellan total enighet om intervention eller fullskaligt folkmord.¹⁰⁷

Kofi Annan har alltid ansett att gemensamma utmaningar skall mötas med gemensamma värden, då vi är en mänsklighet.¹⁰⁸ De internationella tribunalerna har också enligt hans mening visat att kränkning av mänskliga rättigheter inte går förbi ostraffat. Det har också varit en av hans centrala uppgifter som FN:s generalsekreterare att göra mänskliga rättigheter till FN:s tredje pelare jämte säkerhet och utveckling.¹⁰⁹ Kofi Annan understryker också att R2P skall genomföras som ett kollektivt agerande i fråga om bland annat folkmord inom ramen för vad som är tillåtet i FN-stadgan.¹¹⁰ Suveräniteten är enligt hans mening inte längre exklusiv och skall därmed inte längre användas som en sköld, bakom vilken stater gömmer sina krigsförbrytare.

Det är även viktigt att de stater som förespråkar respekterandet av rättsprinciper i hemlandet skall också applicera dem i utlandet. Han medger samtidigt att antagandet av lagar om undantag alltid är riskabelt.¹¹¹

3.3.2 Sovereignty as Responsibility

Francis M. Deng har framför allt arbetat med frågor rörande internationellt ansvar för internflyktingfrågor. År 1996 lanserade han begreppet suveränitet som ansvar, *sovereignty as responsibility*.¹¹² Grunden i hans syn på suveräniteten är att det med suveränitet följer ett tvådelat ansvar. Staten har enligt hans mening både ett internt och ett externt ansvar. Ansvar att skydda statens medborgare, men även att skydda befolkningar i de fall då stater brustit i sitt ansvar och svikit såväl medborgarna som det internationella samfundet.¹¹³ Han menar att dessa intressen ligger i suveränitetens karaktär och dess förhållande till mänskliga rättigheter.

¹⁰⁶ Annan, Kofi (1999) Two concepts of Sovereignty, 18 September 1999

¹⁰⁷ Ibid.

¹⁰⁸ Kofi Annan, (2008) Tal vid Anna Lindhs Minnesfonds Anna Lindh-föreläsning i Lunds Universitetsaula 2 Oktober 2008 under rubriken ”Establishing a Culture of Prevention”

¹⁰⁹ Ibid.

¹¹⁰ Ibid.

¹¹¹ Ibid.

¹¹² Amnéus, Diana (2009) Ansvar att skydda: Förebyggande av folkmord - en rätt till humanitär intervention? Forum för levande historia s.36

¹¹³ Thakur, Ramesh (2006) The United Nations, Peace and Security, Cambridge University Press s. 251

Ansvar att skydda är på så sätt att betrakta som inneboende i suveräniteten som sådan och grundar sig i staternas vilja och kapacitet att uppnå någon form av moralisk nivå. Suveränitet som ansvar kan inte avslås, men ej heller tas för givet. Deng menar att ett land som svikit sin befolkning genom att lämna det i ett vakuum av lidande eller brustit i sin skyldighet att skydda inte kan kräva av andra stater att dess suveränitet skall respekteras.

Enligt R2P-rapporten är *sovereignty as responsibility* den minimala kontentan av vad som anses utgöra ett internationellt medborgarskap.¹¹⁴ Man menar även att FN-stadgan är frivilligt antagna skyldigheter och att det ansvar som följer med detta medlemskap därmed inte kränker suveräniteten.¹¹⁵ Denna bild av suveränitet har däremot inte delats av alla. USA:s före detta utrikesminister Robert Lansing menade att ”*essence of sovereignty [is] the absence of responsibility*”.¹¹⁶

3.4 Från rätt till intervention till ansvar att skydda

En av de något revolutionerande tankarna som följde med R2P var det skifte som skedde i hur man talade om interventioner. Att istället för att tala om rätt till intervention ville ICISS, och många med dem att man istället skulle tala om ansvar och ibland till och med en skyldighet att skydda. Detta var ett sätt att försöka byta fokus på debatten från ett militärt till ett humanitärt fokus och där igenom försöka kringgå funktioner som suveränitet, interventionsförbud och våldsförbud. Kofi Annan var en av de första med att uttrycka att det inte längre är läge att diskutera rätt till intervention utan att vi istället måste börja tala om skyldighet att skydda.

Den westfaliska staten grundade sig i att försöka hitta en form för staters auktoritet gentemot sin befolkning.¹¹⁷ Denna 1600-talsidé medförde att en ny maktbalans skapades och att världen territoriellt avgränsades. På så sätt hade även en centraliserad legitim kontroll av territorium och befolkning skapats, vilket kom att bli födelsen av vad vi kallar statssoveräniteten.¹¹⁸ Den westfaliska synen på suveränitet har dock allt mer suddas ut ju mer mänsklighetens sårbarhet har blivit en bricka i det internationella spelet.¹¹⁹ Även globaliseringen har underminerat territorialprincipen och istället

¹¹⁴ ICISS (2001) *The Responsibility to Protect*, International Development Research Center s.8

¹¹⁵ Ibid.s.13

¹¹⁶ Evans, Gareth (2008) *The responsibility to Protect: Ending mass atrocity crimes once and for all*, Brookings Institution Press s. 18

¹¹⁷ Thakur, Ramesh (2006) *The United Nations, Peace and Security*, Cambridge University Press s. 252

¹¹⁸ Hettne, Björn (2003) *Från Pax Romana till Pax Americana: Europa och världsordningen*, Santréus s. 22

¹¹⁹ Thakur, Ramesh (2006) *The United Nations, Peace and Security*, Cambridge University Press s. 76

skapat ett behov av globala lösningar på globala problem.¹²⁰ På så sätt har det även blivit svårare att definiera suveränitetsprincipen och dess värde och effekt i förhållande till mänsklig säkerhet.

Efter kalla kriget har tydliga etniska konflikter, komplexa humanitära situationer varit ständigt närvarande. I Afrika, som mycket till följd av sitt koloniala arv också tvingats genomleva många av dessa kriser har en förändring skett från en princip om icke-intervention till en situation av kollektivt ansvar med inkluderad interventionsrätt även i interna affärer genom AU. På detta område är nu de afrikanska staterna normsättande.

Det är en viss skillnad i att se suveränitet som ett privilegium och som något som stater automatiskt är berättigade till, denna skillnad blir tydlig när vi ser till juridikens och politikens olika syn på suveränitetsprincipen. Samtidigt kokar denna begreppsansvändningsförändring ner till samma fråga, när det är rätt att intervensera. Möjligtvis skulle förändringen av begreppsansvändningen kunna tyda på att man inte längre är benägen att diskutera dessa situationer ur ett juridiskt perspektiv utan istället lutar sig mer på en politisk debatt. Skiftet från suveränitet som rätt till kontroll till suveränitet som ansvar innebär också som ICISS framhåller i dagens samhälle ett dualansvar, både internt mot den egna befolkningen, men även externt till mänskligheten som helhet.¹²¹ Suveräniteten är ej längre att betrakta som absolut, ej heller en individuell rätt för varje individuell stat. Suveräniteten har kommit att bli en residual av statens ursprungliga makt, men folkrätten fortsätter dock att skydda staten.¹²²

Statsvetaren Michael Walzer menar att utvecklingen av dagens samhälle går allt mer mot att framtidens måttstock av utveckling kommer att kallas mänskliga rättigheter. I denna måttstock kommer även begrepp som demokrati och välfärd vara ytterst närvarande. Han menar även att världen därmed inte kommer att inneha styrelsekick som monarki och republik utan istället kommer sorteras enligt kapacitetskategorier som bland annat symboliseras av fredsförespråkande, kulturpluralism, fördelande rättvisa eller individuell frihet.¹²³

Walzer ser att vi antingen kommer att ha en värld som består av en enad världsstat som innehar ett centraliserat styre med en befolkning där alla människor kommer inneha lika rätt och lika värde.¹²⁴ I denna styrelseform skulle vi lättare kunna omfördela världens resurser.¹²⁵ Denna styrelseform skulle även innebära att en starkt möjlighet att skapa internationella

¹²⁰ Hettne, Björn (2003) *Från Pax Romana till Pax Americana: Europa och världsordningen*, Santréus s. 82

¹²¹ Chetail, Vincent (2009) *Post-conflict peace building : a lexicon*, Oxford University Press s.10

¹²² Beckman, Olof (2005) *Armed Intervention: Pursuing Legitimacy and the Pragmatic Use of Legal Argument*, Lunds Universitet s.53

¹²³ Walzer, Michael (2004) *Arguing About War*, Yale university Press s. 171

¹²⁴ *Ibid.* s. 172

¹²⁵ *Ibid.* s. 175

standarder.¹²⁶ Men denna styrelseform skulle också innebära statens och suveränitetens död.

Den andra styrelseformen skulle vara en total internationell anarki med decentraliserad makt och frånvaro av stater. Ett slags samhälle där varje individ är en suverän enhet och där världen helt saknar gemensamt rättssystem och globalauktoritet.¹²⁷ Även denna styrelseform skulle också innebära statens och suveränitetens död. Den globala staten endast regleras av autonoma individers frihet under brottslagstiftningen och lagstiftningen skulle därmed behöva legitimeras av alla världens invånare. I denna värld styrd av anarki och laglöshet kommer alltid krig att vara en påtaglig faktor som genererar moment av erövrande där förtryck av befolkningar kommer bli påtagliga, förtryck som föder rebellrörelser som åter föder anarki.

Walzer menar inte att identifiera var den bästa styrelseformen måste ligga utan han vill med dessa scenarion påpeka att extremerna inte heller är det vi skall sträva efter.¹²⁸ Moderna stater kommer oavsett styrelseform säkerligen inte vara totalt pacifistiska enheter.

3.4.1 ”Nytolkning” av suveränitet

Ett vanligt argument som förespråkar nytolkning av suveräniteten utgår ifrån en tanke om att världen har förändrats sedan FN-stadgan kom till och att suveräniteten inte kan betraktas som absolut i centrum för dessa argument står en tanke om solidaritet och mänskliga rättigheters företräde. Många menar att den föråldrade synen på staters okränkbara suveränitet inte längre är hållbara, men att denna syn fortfarande har kvar sin attraktivitet i och med den internationella stabiliteten.

Diana Amnéus menar att R2P-rapportens användning av suveränitet enligt många speglar även en syn på suveräniteten från Kalla Kriget till 11 september och tar inte hänsyn till de förändringar som skett i världsordningen efter dess.¹²⁹ Suveräniteten behandlas här snarare som ett hinder för att kunna skydda befolkningen och de humanitära syftena än som en möjlighet. Den traditionella tolkningen av suveränitetsfrågan sattes enligt dessa grupper mer eller mindre ur spel i och med intåget av terrornätverken och liknande ickestatliga organisationer.¹³⁰

Bland argument mot att suveräniteten skall nytolkas är tanken om suveräniteten som stabilisator i den internationella maktbalansen central.

¹²⁶ Walzer, Michael (2004) *Arguing About War*, Yale university Press s.177

¹²⁷ *Ibid.*s. 173

¹²⁸ *Ibid.*s. 173

¹²⁹ Amnéus, Diana (2009) *Ansvar att skydda: Förebyggande av folkmord - en rätt till humanitär intervention?* Forum för levande historia s.52

¹³⁰ *Ibid.*s.52

Suveräniteten är enligt dessa grupper inte komparerbar, utan staterna är antingen suveräna eller så är de inte det.

Många som är motståndare till en nytolkning av suveränitet och det frikostiga användandet av interventioner menar att dessa principer är orubbliga och vill trots sin humanitära förståelse visa på att det finns en stor skillnad mellan vad som är möjligt i teorin och vad som kommer att hända i praktik. Skillnaderna ligger i att vi kan förespråka mänskliga rättigheter hur mycket vi vill, men att det alltid kommer att finnas människorättsförbrytare. Freds och konflikt-professorn Alex L. Bellamy menar att statens moraliska godhet snarare ligger i att garantera befolkningens mänskliga rättigheter genom välfärd än att värna om dem vid en intervention.¹³¹ På så sätt är man hela tiden inkonsekvent i sin tolkning av relationen mellan mänskliga rättigheter och statsuveräniteten.

Nytolkning av suveräniteten innebär även en nytolkning av hela FN-stadgan, vilket är en stor konsekvens som inte så många stater är beredda att genomgå.¹³² Risken för att lättare tolkning av suveräniteten leder till ett rättfärdigande av humanitär intervention i form av missbruk av rätten till intervention. Kritik riktas även från tredje världen mot en nytolkning i och med att detta ur deras synvinkel skulle stärka de starkare staternas redan stora övertag. Det faktum att individer vid en nytolkning av suveräniteten även skulle komma att bli rättssubjekt inom folkrätten skulle bidra till ytterligare försvärande omständigheter vad gäller globala överenskommelser och att rättssäkerheten kommer att upprätthållas. I ett kollektivt säkerhetssystem som ändå den internationellt erkända folkrätten utses till att vara, verkar ändå suveränitetsprincipen på så sätt som en säkerhetsspärr i förhållande till total laglöshet.¹³³

R2P förespråkare menar att vi måste släppa bilden av suveräniteten som något absolut precis som vi släppt bilden av staten som av den westfaliska ordningen. Samtidigt menar motståndare till nytolkningen att det då finns en risk för att suveränitetens betydelse helt kommer att sättas helt ur spel och att vi då riskerar att stå inför statssystemets totala kollaps.¹³⁴ Walzer menar att vi hela tiden kommer att mynna ut i att den suveräna statsformen är värd att bevara, bland annat då den av erfarenhet har inneburit distinkt skydd för vårt historiska kulturarv, både i form av våra nationella kulturella arv, men även av de etniska och religiösa kulturarven.¹³⁵

¹³¹ Bellamy, Alex J. (2003) Humanitarian Responsibilities and Interventionist Claims in International Society, *Review of International Studies* 2003:29 s.331-322

¹³² Amnéus, Diana (2009) Ansvar att skydda: Förebyggande av folkmord - en rätt till humanitär intervention? *Forum för levande historia* s.52

¹³³ *Ibid.* s.68

¹³⁴ Chetail, Vincent (2009) *Post-conflict peace building : a lexicon*, Oxford University Press s. 353

¹³⁵ Walzer, Michael (2004) *Arguing About War*, Yale university Press s. 174

4 Folkrätten

I detta kapitel kommer jag närmare behandla det folkrättsliga ramverk vari R2P förväntas tillämpas. Jag inleder först med klargöranden till folkrättens rättssubjekt. Sedan går jag djupare in på vad FN-stadgan och folkmordskonventionen säger i förhållande till applicering av R2P. För slutligen titta närmare på mandatsfrågan och rättfärdigandet av humanitär intervention.

4.1 Rättssubjekt i folkrätten

Man brukar säga att ”*hard cases make bad law*”.¹³⁶ Detta innebär också att världen ur ett juridiskt perspektiv ofta är mer återhållsam än frikostig vad gäller förändringar i rättssystemet och godkännandet av undantag. Forskaren och diplomaten Martti Koskenniemi identifierar även att etiken håller på att bli allt mer professioniserad och att juristerna i slutänden avgör om det var rätt att intervensera utifrån etiska spörsmål och inte de juridiska.¹³⁷ En utveckling som leder till att vi vidgar lagens tolkningssätt till det att lagen spricker och förlorar sin mening. I slutänden kommer vi att stå inför ett faktum att vi måste välja mellan vår moraliska plikt och lagligheten i vårt agerande.

Centralt kring frågan om varför suveräniteten är så viktig i folkrätten har att göra med dess status som juridisk person och rättssubjekt. Folkrätten är under ständig framväxt och kan vänta sig att vidgas i omfång på basis av samtycke och bibehållna rättsförhållanden.¹³⁸ Folkrättssubjekt vill kunna påverka genom att agera medan folkrättens objekt är föremål för dessa handlingar.

För att räknas som rättssubjekt inom folkrätten måste subjektet vara kapabelt att behärska internationell rätt, dvs. stifta lagar genom att ingå avtal, samt ratificera och implementera dem.¹³⁹ Denna kapabilitet bygger på

¹³⁶ Koskenniemi, Martti (2002) ‘The Lady Doth Protest Too Much’ Kosovo, and the Turn to Ethics in International Law, *The Modern Law Review* vol.65 no.2 s.159

¹³⁷ *Ibid.*s. 160

¹³⁸ Kurtulus, Ersun N. (2003) *State Sovereignty: The concept, the Referent and the Ramifications*, Stockholms Universitet s. 92

¹³⁹ Brownlie, Ian (2008, 7 ed.) *Principles of Public International Law*, Oxford University Press s. 57

en existens av juridiska personer där stater anses vara en av de mest centrala. Andra rättssubjekt inom folkrätten kan vara internationella organisationer, så som FN, EU eller AU, eller organisationer som agerar som staternas ombud, som exempelvis skiljedomstolar.¹⁴⁰ Individer är alltså inte rättssubjekt inom folkrätten. Individen är inte kapabel till att vara part i internationella avtal utan ses enbart som ett folkrättsobjekt.¹⁴¹ Därmed inte sagt att individuellt ansvar för agerande inte kan utmätas.

Folkrätten skyddar dock fortfarande individer, exempelvis genom att individer inte kan dömas för statens agerande, för vilka staten själv är ytterst ansvariga. Individuellt ansvar kan dock utkrävas bland annat i fråga om folkmord, krigsbrott och brott mot mänskligheten till följd av dess specifika status. Utvecklingen mot en individuell internationell straffrätt diskuteras dock ständigt i och med världens allt mer globaliserade karaktär.

Skulle suveräniteten plockas bort skulle detta få till konsekvens att varje individ tvingas att betraktas som ett folkrättsligt subjekt. Något som skulle betraktas som ohållbart dels i fråga om dess egen kapacitet att ingå och följa internationella avtal, men även ifråga om att ett gemensamt internationellt rättssystem då skulle vara i praktiken omöjligt.

4.2 FN-stadgan

FN har idag monopoliserat frågor som rör internationell fred och säkerhet. Genom medlemskap i FN, och därmed även antagandet av FN-stadgan har staterna uttryckligen överlämnat viss del av sin självbestämmanderätt i FN:s händer. En del i detta överlämnande handlar om att staterna tvingats vika sin möjlighet till agerande gentemot andra stater för att säkra sin egen position som exempelvis sin interventionsrätt.¹⁴²

Vad säger då FN-stadgan i fråga om användandet av interventioner i R2P-situationer? FN-stadgans första artikel identifierar FN och dess medlemstaters främsta syfte, att upprätta internationell fred och säkerhet.¹⁴³ Till viss del kan vi identifiera att artikel 1 och artikel 2 strider emot varandra. Å ena sidan förespråkar stadgan att vi skall sträva mot internationell fred och säkerhet och å andra sidan ger den FN utrymme att agera militärt. Det ges inte heller någon hierarki mellan dessa. Ur en annan synvinkel skulle man å sin sida kunna säga att det endast är genom att agera som vi någonsin skulle kunna nå internationell fred och säkerhet.

¹⁴⁰ Brownlie, Ian (2008, 7 ed.) *Principles of Public International Law*, Oxford University Press s. 61

¹⁴¹ *Ibid.*s. 65, samt Norman & Moseley (2002) *Human rights and military intervention*, Ashgate s. 80

¹⁴² Amnéus, Diana (2009) *Ansvar att skydda: Förebyggande av folkmord - en rätt till humanitär intervention?* Forum för levande historia s.74

Vad som är intressant just i samband med R2P är att stadgan isig inte ger uttryck för om omvärlden kan använda sig av tvångsåtgärder gentemot tredje stat.¹⁴⁴

Stadgan ger FN befogenhet, men ej skyldighet att agera.¹⁴⁵ FN-stadgans artikel 2§1 erkänner samtliga stater som lika suveräna.¹⁴⁶ FN:s generella våldsförbud i artikel 2§4 och skall tolkas restriktivt utifrån Generalförsamlingens resolution 2625 (XXV) och deklarationen *Friendly Relations Declaration*.¹⁴⁷ Ett våldsförbud som endas undantas i fråga om självförsvar i enlighet med artikel 51.¹⁴⁸ Men röster som höjts för R2P och humanitär intervention menar också att våldsförbudet endast gäller i förhållande till angrepp som hotar territoriell integritet och politiskt oberoende, vilket de menar att denna typ av intervention inte gör.¹⁴⁹

Mer kritiska röster menar att våldsförbudet inte alls kan tolkas på detta sätt och att interventioner, oavsett typ alltid utgör ett hot mot den territoriella integriteten och det politiska oberoendet i och med att de är önskade eller godkända av den intervenerade staten. Ytterligare problem vad gäller artikel 2§4 är att denna artikel är att betrakta som en *jus cogens*-regel vilket betyder att den är av en tvingande natur och därmed inte går att förhandla bort.¹⁵⁰ Alltså skulle ett godkännande av humanitär intervention, som vi vet kommer innebära militär våldsanvändning aldrig kunna legitimeras eller legaliseras. I och med att humanitär intervention alltså inkräktar på en *jus cogens*-regel kan den alltså inte godtas.

Artikel 2§7 som behandlar begränsningar av FN-mandatet är att ses som en förlängning av suveräniteten.¹⁵¹ Artikel 7 förbjuder FN att ingripa i alla staters jurisdiktion och därmed även att intervensera.¹⁵² Artikel 7 ger därmed staterna en exklusiv till total jurisdiktion. Interventionsförbudet har däremot aldrig betraktats vara absolut.¹⁵³ Interventioner attackerar dock fortfarande stater och kränker därmed dess suveränitet och rätt till lika behandling.¹⁵⁴

I fråga om det interventionsförbudet är detta en funktion som det internationella samhället baseras på. Genomförandet av interventioner som

¹⁴³ FN-stadgan 1§1

¹⁴⁴ Engdahl & Hellman (2007) Responsibility to Protect - Folkrättsliga perspektiv, Försvarshögskolan s. 19

¹⁴⁵ Amnéus, Diana (2009) Ansvar att skydda: Förebyggande av folkmord - en rätt till humanitär intervention? Forum för levande historia s.75

¹⁴⁶ FN-stadgan 2§1

¹⁴⁷ Linderfalk, Ulf (red) (2006) Folkrätten i ett nötskal, Studentlitteratur s. 159

¹⁴⁸ FN-stadgan 51

¹⁴⁹ Engdahl & Hellman (2007) Responsibility to Protect - Folkrättsliga perspektiv, Försvarshögskolan s. 18

¹⁵⁰ Ibid.s. 22

¹⁵¹ Chetail, Vincent (2009) Post-conflict peace building : a lexicon, Oxford University Press s. 10

¹⁵² Beckman, Olof (2005) Armed Intervention: Pursuing Legitimacy and the Pragmatic Use of Legal Argument, Lunds Universitet s. 55

¹⁵³ Thakur, Ramesh (2006) The United Nations, Peace and Security, Cambridge University Press s. 253

¹⁵⁴ Beckman, Olof (2005) Armed Intervention: Pursuing Legitimacy and the Pragmatic Use of Legal Argument, Lunds Universitet s. 53

inte är auktoriserade kan alltså räknas som aggressionshandling.¹⁵⁵ R2P-rapporten menar att interventionsförbudet uppmuntrar stater att i möjligaste mån själva ta itu med sina problem.¹⁵⁶

Kapitel 7 i FN-stadgan ger säkerhetsrådet befogenhet att ge olika aktörer mandat att agera och ingripa i fall då stater inte följer de internationella bestämmelserna.¹⁵⁷ Artikel 39 ger FN utrymme att agera om det föreligger hot mot internationell fred och säkerhet, hot mot freden, fredsbrott eller aggressionshandling. Härkan vi ljuset av R2P fråga oss om det istället är så att vi har en för snäv tolkning av vad som anses utgöra dessa brott och hot. Frågan har även väckts kring om inomstatliga kränkningar av individers rättigheter kan betraktas som ett brott mot internationell fred och säkerhet i och med att de är interna och på så sätt inte internationella i sin karaktär.¹⁵⁸

Bestämmelserna i artikel 41 som tillkännager möjligheten att använda sig av sanktioner gentemot en stat som påtryckningsmedel, vilken förespråkas av R2P-rapporten, anses av en del människorättsförespråkare utgöra ett brott mot FN-stadgans preamble, ur vilken stadgan skall tolkas, samt artikel 1 då sanktioner visat sig främst drabba civila. Problem vad gäller överenskommelser i enlighet med artikel 43 som behandlar att medlemstaterna skall sätta resultat till säkerhetsrådets förfogande, hänger avsaknad av sådant intresse från de enskilda staterna.¹⁵⁹

R2P-rapporten menar att internationella organisationer också skall kunna ges mandat av säkerhetsrådet då säkerhetsrådet och FN:s medlemsstater inte själva kan eller vill agera. FN-stadgans artikel 53 förbjuder dock dessa aktörer från att använda sig av internationellt, men då vår erfarenhet säger oss att interventioner tenderar att bli våldsamma är frågan om denna möjlighet ens har en möjlighet att bli legitim?¹⁶⁰ Eller håller det kanske på att skapas ett undantag för artikel 53?

Vad gäller tolkningar av lagtexter finns det många sätta att gå tillväga på man kan ha en restriktiv hållning, en mer ändamålsenlig tolkning eller se texten ur det perspektiv där man kan undvika så många hinder som möjligt. En sak som vi dock skall vara på det klara med är att vi varje gång vi omtolkar lagtexten gör det med sådant förstånd att denna tolkning sedermera inte kan missbrukas för andra syften än de centrala.

Problemet med en ändamålstolkning är att den ofta innebär en väldigt differentierad rättspraxis som snarare bedömer fallen individuellt och

¹⁵⁵ Beckman, Olof (2005) *Armed Intervention: Pursuing Legitimacy and the Pragmatic Use of Legal Argument*, Lunds Universitet s. 50

¹⁵⁶ ICISS (2001) *The Responsibility to Protect*, International Development Research Center s.31

¹⁵⁷ Engdahl & Hellman (2007) *Responsibility to Protect - Folkrättsliga perspektiv*, Försvarshögskolan s. 16

¹⁵⁸ *Ibid.* s. 19

¹⁵⁹ Amnéus, Diana (2009) *Ansvar att skydda: Förebyggande av folkmord - en rätt till humanitär intervention?* Forum för levande historia s.68

¹⁶⁰ Engdahl & Hellman (2007) *Responsibility to Protect - Folkrättsliga perspektiv*, Försvarshögskolan s. 20

därmed skapar risk för otydliga och orättvisa bedömningar istället för en stärkt idé om likhet inför lagen.¹⁶¹

Generellt är det tydligt att det finns ett behov av FN och FN-stadgan i och med att världen inte längre ser ut som den gjorde när stadgan skrevs. Nya aktörer och maktstrukturer ställer nya, högre krav. En omskrivning av FN-stadgan är alltså behövlig men inte särskilt trolig. Troligare är att det utvecklas allt fler informella undantag till folkrätten som skapar en allt bredare och mer diffus sedvanerätt.

Stater har möjlighet att avtala om undantag från internationella regler såvida de ej kränker andra folkrättsliga skyldigheter.¹⁶² Idén om samtycke är central i folkrätten och grundar sig i suveränitetsprincipens idé om jämställdhet mellan staterna. Det utgör grunden för både traktaträtten och hela FN-systemet. Argument finns kring att staterna genom att ratificera R2P ger ett samtycke för intervention i förväg. R2P skulle alltså kunna ses som ett multilateralt avtal som ger stater rätt att agera under vissa förutbestämda förhållanden. FN-stadgan ger delvis svar på dessa frågor genom artikel 103 där FN-stadgan ges företräde framför denna typ av mellanstatliga avtal.¹⁶³ Detta betyder alltså att mellanstatliga avtal sällan skulle komma att bli aktuella.

4.3 Folkmordskonventionen

Folkmordsbrott och brott mot mänskligheten används ofta som tröskel för rättfärdigandet av R2P.¹⁶⁴ Folkmordskonventionens första artikel förpliktigar alla anslutna stater att förebygga folkmord, samt framhåller att folkmord anses vara ett grovt brott mot internationell rätt.¹⁶⁵ I konventionen står det inte tydligare beskrivet huruvida folkmord endast kan utövas mot andra befolkningar eller om brottet även kan utövas mot den egna, men praxis bekräftar att folkmord anses vara ett brott mot internationell rätt även i fall där brottet riktas mot den egna befolkningen.¹⁶⁶ Detta innebär att folkmordsbrott mot den egna befolkningen även anses kunna utgöra hot mot internationell fred och säkerhet vilket ligger till grund för beslut i enlighet med kapitel 7, vilket fattas i fråga om intervention av FN:s säkerhetsråd.¹⁶⁷

¹⁶¹ Engdahl & Hellman (2007) Responsibility to Protect - Folkrättsliga perspektiv, Försvarshögskolan s. 18

¹⁶² Ibid.s. 114

¹⁶³ Engdahl & Hellman (2007) Responsibility to Protect - Folkrättsliga perspektiv, Försvarshögskolan s. 116

¹⁶⁴ Ibid.s. 31

¹⁶⁵ Amnéus, Diana (2009) Ansvar att skydda: Förebyggande av folkmord - en rätt till humanitär intervention? Forum för levande historia s.72

¹⁶⁶ Ibid.s.72

¹⁶⁷ Ibid.s.72

Artikel 1 och 3 i konventionen är inte territoriellt begränsade och gäller alltså för stater oavsett var de agerar.¹⁶⁸

Folkmordskonventionens 4:e artikel ger oss skyldighet att straffa folkmordsförbrytare och visar tydligt att immuniteter sätt ur spel.¹⁶⁹ Vad som är viktigt här är att observera att både aktiva folkmordshandlingar samt underlåtenhet att agera kan bestraffas.¹⁷⁰

Rättspraxis visar även att staternas långt gående plikter att förebygga folkmord även utanför det egna territoriet. Detta betyder där emot inte att stater automatiskt får tillåtelse att agera utan säkerhetsrådets mandat. Förebyggande av folkmord regleras i folkmordskonventionens 8 artikel då alla enligt artikeln är skyldiga att anmäla misstanke om folkmordsbrott.¹⁷¹ Denna skyldighet återfinns även i Genèvekonventionernas gemensamma artikel 1.

Ny praxistolkning är dock under framväxt, att skyldigheten att anmäla misstanke om folkmordsbrott i enlighet med artikel 8 i folkmordskonventionen även skall innefatta en skyldighet att agera.¹⁷² En rättspraxis som utvecklats i de upprättade tribunalerna. Generellt kan man dock säga att användandet av folkmordsbegreppet fortfarande undviks just eftersom omvärlden då vet att den förväntas agera. Istället används begrepp som etnisk rensning och brott mot mänskligheten som visserligen anses lika allvarliga inom folkrätten, men som inte är kopplade till strikta regler angående agerande.¹⁷³

Principerna bakom folkmordskonventionen är bindande utan traktaträttsliga förpliktelser. Förbud att utföra folkmord betraktas som en *jus cogens*-regel, medan förpliktelsen att förebygga folkmord endast är förenade med *erga omnes*.¹⁷⁴ Detta betyder att folkmordsbrott regleras både genom folkmordskonventionen och sedvanerätt och alltså är förbjudet även om staterna inte aktivt signerat eller ratificerat konventionen i sig.

För att brottet skall klassas som folkmord måste det vara uppsåt samt utfört av statliga företrädare. Folkmord begås med intention att hindra människors existens genom att utsätta dem för grym och omänsklig behandling.¹⁷⁵ Generellt för denna typ av brottslighet (folkmord, brott mot

¹⁶⁸ Amnéus, Diana (2009) Ansvar att skydda: Förebyggande av folkmord - en rätt till humanitär intervention? Forum för levande historia s.77

¹⁶⁹ Engdahl & Hellman (2007) Responsibility to Protect - Folkrättsliga perspektiv, Försvarshögskolan s. 27

¹⁷⁰ Ibid.s. 28

¹⁷¹ Amnéus, Diana (2009) Ansvar att skydda: Förebyggande av folkmord - en rätt till humanitär intervention? Forum för levande historia s.73

¹⁷² Engdahl & Hellman (2007) Responsibility to Protect - Folkrättsliga perspektiv, Försvarshögskolan s. 23

¹⁷³ Amnéus, Diana (2009) Ansvar att skydda: Förebyggande av folkmord - en rätt till humanitär intervention? Forum för levande historia s.72

¹⁷⁴ Ibid.s.80

¹⁷⁵ Gerner & Karlsson (2005) *Folkmordens historia: perspektiv på det moderna samhällets skuggsida*, Atlantis s.49

mänskligheten samt etnisk rensning) gäller det att brotten är systematiserade och utförs med en intention att skada. Vad gäller etnisk rensning räcker det med att människorna försvinner från territoriet genom exempelvis tvångsförflyttning för att det skall klassificeras som etnisk rensning, människorna behöver alltså inte dödas.¹⁷⁶ Tydligt är också att brottet måste vara systematiserat och del i en större rörelse. Enstaka handlingar kan alltså inte kvalificeras som folkmordshandling. Den misstänkte måste även vara medveten om att det är en del i ett större skeende för att kunna dömas.¹⁷⁷

Folkmordskonventionen är framför allt utformad för att förebygga och bestraffa.¹⁷⁸ Den ger däremot inte traktatsbaserad rätt att använda våld för att förebygga eller stoppa folkmord, ej heller FN plikt att ingripa. Stater är enligt konventionen alltså berättigade, men inte skyldiga att ingripa på annan stats territorium.¹⁷⁹

Skapandet av ad hoc-tribunalerna signalerar att den nya världsordningen är byggd på folkrätten genom en form av konstitutionalisering av världsordningen.¹⁸⁰ De extrema fallen har deformerat lagen genom att vi tvingats ta hänsyn till etiska spörsmål som tidigare inte berörts.¹⁸¹ Frågan är om utvecklingen mot etikens allt ökade inflytande både kommer att leda till en form av schizofreni och till en fråga om utspelad roll av det internationella rättssystemet. Om vi hela tiden skall gå efter vad som är rätt behövs ingen juridik.

I och med att dessa grova kränkningar är av den karaktären att de är föremål för universell jurisdiktion är de oberoende plats nationalitet.¹⁸² Istället är brottets natur det som står i fokus. Ett alternativ som skulle kunna användas med ett tydligare syfte att förebygga folkmord är att utnyttja skyldigheten att ställa de ansvariga inför rätta. Genom de tribunaler och sanningskommissioner som hittills upprättat har inte bara det juridiska ramverket prövats och utvecklat, utan juridisk praxis har även fastställts.

4.4 Mandatsfrågan

¹⁷⁶ Gerner & Karlsson (2005) *Folkmordens historia: perspektiv på det moderna samhällets skuggsida*, Atlantis s.54

¹⁷⁷ Engdahl & Hellman (2007) Responsibility to Protect - Folkrättsliga perspektiv, Försvarshögskolan s. 30

¹⁷⁸ Amnéus, Diana (2009) Ansvar att skydda: Förebyggande av folkmord - en rätt till humanitär intervention? Forum för levande historia s.21

¹⁷⁹ Ibid.s.74

¹⁸⁰ Koskenniemi, Martti (2002) 'The Lady Doth Protest Too Much' Kosovo, and the Turn to Ethics in International Law, *The Modern Law Review* vol.65 no.2 s. 160

¹⁸¹ Ibid.s. 169

¹⁸² Thakur, Ramesh (2006) *The United Nations, Peace and Security*, Cambridge University Press s. 118

Frågan om hur intervention skall legitimeras slutar ofta i ett resonemang kring att Säkerhetsrådet skall fatta beslut om detta i enlighet med kapitel 7 i FN-stadgan. Även legitimering via såkallat *ex post facto* auktorisering har förespråkats. Rättfärdigandet av intervention utan mandat från FN:s säkerhetsråd baseras på den humanitära principen i FN-stadgans första artikel. Antagandet om att *ex post facto* auktorisering skall tillämpas bygger på en kontextuell omtolkning av FN-stadgan och dess främjande av mänskliga rättigheter som inte accepteras av dem som förespråkar en mer restriktiv tolkning av stadgan och då framför allt artikel 2§4 som innehåller det allmänna våldsförbudet. En implicit auktorisation anses i dessa sammanhang även bryta mot artikel 53.¹⁸³

Ansvarsfrihet i dessa sammanhang kan endast göras anspråk på då internationellt samtycke återfinns kring den genomförda interventionen, om staterna agerat i självförsvaret i enlighet med FN-stadgans artikel 51, samt om agerandet utgör en legitim åtgärd i form av *force majeure*, nöd eller nödvändighet.¹⁸⁴

4.4.1 Säkerhetsrådet

Säkerhetsrådet anses vara bäst lämpat att fatta beslut om auktorisering av interventionerna till följd av dess karaktär och breda erfarenhet. Dess mandat är också ett måste i och med artikel 99 i FN-stadgan.¹⁸⁵ En förutsättning för att R2P skall fungera smidigt är att säkerhetsrådet tar upp målet omedelbart för behandling, företrädesvis inom 24 timmar.¹⁸⁶ Säkerhetsrådet har konsekvent uppfyllt R2P-kriterierna och anses ha en såväl politisk och moralisk skyldighet att skydda och har även stöd för extern praxis.¹⁸⁷ Säkerhetsrådet blir generellt inte juridiskt bundet av egen praxis, utan rådets praxis fortsätter inom ramen för fredsbevarande operationer, samt samtycke och kapitel 7 beslut.¹⁸⁸ Bara för att en situation uppfattas som en situation lämpad för kapitel 7-behandling finns ingen automatik i genomförandet av tvångsåtgärder.¹⁸⁹ Rådet är på så sätt inte skyldig att agera.

¹⁸³ Amnéus, Diana (2009) Ansvar att skydda: Förebyggande av folkmord - en rätt till humanitär intervention? Forum för levande historia s.47

¹⁸⁴ Linderfalk, Ulf (red) (2006) Folkrätten i ett nötskal, Studentlitteratur s. 99-100

¹⁸⁵ Amnéus, Diana (2009) Ansvar att skydda: Förebyggande av folkmord - en rätt till humanitär intervention? Forum för levande historia s.58

¹⁸⁶ ICISS (2001) *The Responsibility to Protect*, International Development Research Center s.49

¹⁸⁷ Amnéus, Diana (2009) Ansvar att skydda: Förebyggande av folkmord - en rätt till humanitär intervention? Forum för levande historia s.67

¹⁸⁸ Ibid.s.64

¹⁸⁹ Ibid.s.69

I kommentaren till FN-stadgan fastslås det att det är allmänt accepterat att extremt våld inom en stat kan utgöra tillräckliga skäl för att säkerhetsrådet skall kunna fatta beslut i enlighet med kapitel 7.¹⁹⁰ Beslutet behöver alltså inte baseras på att konflikten är mellanstatlig. Oavsett om mandatfrågan löses eller ej är alltid tvångsåtgärder i enlighet med kapitel 7 fortsatt kontroversiella i och med att storskaligt våld används inom en ensam stat.¹⁹¹ Internationell rättspraxis menar att militärt våld på annan stats territorium uppfyller de allmänna kriterierna för våldsanvändning, vilket betyder att mandat krävs från säkerhetsrådet.¹⁹² Enligt R2P-doktrinen är det säkerhetsrådet som skall fatta beslutet om intervention skall användas i varje enskilt fall.

Samtidigt är det inte bara FN-stadgan som begränsar säkerhetsrådets handlingsfrihet. Den begränsas även av det politiska klimatet och med detta också av vetorätten. Därmed måste säkerhetsrådet även vara medvetet de konsekvenser för internationell och regional stabilitet som följer ett beslut om antagandet av tvångsåtgärder i en specifik situation.¹⁹³

Jämställdheten som fastslås i FN-stadgan 2§1 är intressant i fråga om säkerhetsrådet då vetorätten faktiskt innebär det totalt motsatta. Vetorätten innebär att de fem permanenta medlemmarna av FN:s säkerhetsråd explicit undantas från möjligheten att själva intervereras i och med att de själva förväntas lägga veto om intervention av det egna landet hamnar på säkerhetsrådets bord. Detta innebär att stater som exempelvis Kina där vi idag vet att stora brott mot mänskliga rättigheter årligen sker aldrig skulle kunna intervereras. På så sätt har diskussionerna kring R2P även i detta fall fört reformerandet FN, säkerhetsrådet och därmed vetorätten åter upp på dagordningen.¹⁹⁴ De permanenta medlemmarna av FN:s säkerhetsråd uppmanas visserligen att inte använda sitt rätt till Veto i frågor som rör humanitära syften, men verkligheten ser samtidigt mer komplicerad ut än att en enkel tillsägelse om hur staterna skall använda sin vetorätt skall kunna ge något egentligt utslag.¹⁹⁵

Ett annat problem med vetorätten är att då säkerhetsrådet inte kan agera till följd av att någon av de permanenta medlemmarna valt att lägga in sitt veto, riskeras inte bara den aktuella krisen att förvärras utan även FN:s totala förtroende och legitimitet att i ifrågasättas. R2P blir endast fullkomligt

¹⁹⁰ Amnéus, Diana (2009) Ansvar att skydda: Förebyggande av folkmord - en rätt till humanitär intervention? Forum för levande historia s.65

¹⁹¹ Ibid.s.51

¹⁹² Ibid.s.79

¹⁹³ Ibid.s.67

¹⁹⁴ Wilson, Douglas (2009) *Responsibility to Protect: Translating Idea into Capability*, FRIDE s.4

¹⁹⁵ Amnéus, Diana (2009) Ansvar att skydda: Förebyggande av folkmord - en rätt till humanitär intervention? Forum för levande historia s.43

om vetorätten skulle fräntas de fem permanenta medlemmarna och fortfarande då kommer dock globalpolitiska strukturer hindra ett rättvist utövande av R2P.

Det är dock inte bara veto som blockerar säkerhetsrådet. Även om de permanenta medlemmarna skulle följa uppmaningen att inte använda sin vetorätt i frågor som rör humanitära syften kan oenighet bland dessa parter leda till att beslut om resolution uteblir. Risk finns även för att säkerhetsrådet väljer att inte alls behandla situationen eller att de inte har möjlighet att behandla situationen inom den tidsram som krävs för att ett agerande skall ge det utslag som det finns behov för.¹⁹⁶ Blir detta en allt för vanlig syn finns även en risk för att stater som vill intervensera slutar att driva frågan till säkerhetsrådet och istället gör *ex post facto*-auktorisering till primär mandatspraxis.

Valet för säkerhetsrådet kommer att stå mellan individuell situationsbaserad prövning och skapande av så kallade one-size-fits-all lösning. Fördel med en och en bedömning är att man ger utrymme för de olika förhållanden som en one-size-fits-all-lösning skulle generalisera bort är att en kontextuell tolkning underlättar för rådet att fatta snabba beslut. Samtidigt ger detta också utrymme för att lägga politiska anspråk på varje enskild situation.

4.4.2 Generalförsamlingen

Säkerhetsrådet benämns i FN-stadgan inneha det primära ansvaret för denna typ av beslut, men om säkerhetsrådet är primär beslutsfattare antyds det också att det skall finnas en sekundär beslutsfattare. I tolkningar av FN:s beslutsstruktur har FN:s generalförsamling utmålats som den ultimata sekundära beslutsfattaren.¹⁹⁷ Att utnämna en sekundär beslutsfattare som i stort sätt kan radera säkerhetsrådets beslut om det inte faller staterna i smaken är att ifrågasätta legitimiteten för interventionen som helhet.

Antagandet om generalförsamlingen som subsidiär beslutsfattare grundar sig i FN-stadgans artikel 10 som ger generalförsamlingen ett generellt ansvar. Följande artikel, artikel 11, hindrar dock ett sådant förfarande genom att generalförsamlingen endast kan komma med rekommendationer och inte bindande beslut. Beslutet om en sekundär beslutsfattare antogs inte heller i resolutionen och därmed har generalförsamlingen idag inte heller befogenhet att fatta beslut om

¹⁹⁶ Engdahl & Hellman (2007) Responsibility to Protect - Folkrättsliga perspektiv, Försvarshögskolan s. 45

¹⁹⁷ Amnéus, Diana (2009) Ansvar att skydda: Förebyggande av folkmord - en rätt till humanitär intervention? Forum för levande historia s.43

intervention.¹⁹⁸ Om generalförsamlingen dock skulle utses som subsidiär beslutsfattare förväntas besluten fattas med 2/3 majoritet.¹⁹⁹

Subsidiärt ansvar för generalförsamlingen har utövats vid ett tillfälle, ifråga om Korea 1950 genom det så kallade *Uniting for peace*²⁰⁰ Problemet med denna typ av förslag är att det inte finns tillräckligt med praxis för att avgöra om ett sådant tillvägagångssätt ens skulle vara praktiskt möjligt att standardisera. Trots detta har *Uniting for peace* sett som ett prejudicerande fall.²⁰¹ Däremot är FN-stadgan tydlig på denna punkt. Dess 12:e artikel ger generalförsamlingen rätt att anta resolutioner så vida de ej strider mot säkerhetsrådets beslut. Detta innebär att generalförsamlingen som sekundär beslutsfattare där möjligheten för församlingen att sätta säkerhetsrådets beslut ur spel inte bara skulle vara kontroversiellt utan även skulle vara ett brott mot stadgan.²⁰²

4.5 Kan humanitärt våld rättfärdigas?

Humanitär intervention har alltid varit ett mycket omtvistat ämne till följd av de legitimitetsproblem som finns kring den. Under det senaste årtiondet har däremot trenden för stöd av humanitär intervention dock stärkts, trots att legitimitetsproblemen ännu ej lösts. Orsaker till detta kan exemplifieras med de nya transnationella aktörernas stärkta plats på den globala arenan.²⁰³ Försiktighetsprinciper som R2P-rapporten förespråkar vid användandet av militärt våld är att: användandet skall ske med rätt avsikter, det skall vara en sista utväg, och vara proportionerlig medel, samt inneha rimliga utsikter för att det skall nå skäliga resultat.²⁰⁴ Dessa principer har som sagts tidigare inte heller antagits av generalförsamlingen.

I många fall är de humanitära kriserna kopplade till interna väpnade konflikter och inte till internationella. Alla internationella kriser behöver inte heller få humanitära konsekvenser eller utgöra ett hot mot internationell fred och säkerhet alternativt regional säkerhet.²⁰⁵

¹⁹⁸ Amnéus, Diana (2009) Ansvar att skydda: Förebyggande av folkmord - en rätt till humanitär intervention? Forum för levande historia s.58

¹⁹⁹ Engdahl & Hellman (2007) Responsibility to Protect - Folkrättsliga perspektiv, Förvarshögskolan s. 51

²⁰⁰ Ibid.s. 23

²⁰¹ Ibid.s. 43

²⁰² Engdahl & Hellman (2007) Responsibility to Protect - Folkrättsliga perspektiv, Förvarshögskolan s. 23

²⁰³ Amnéus, Diana (2009) Ansvar att skydda: Förebyggande av folkmord - en rätt till humanitär intervention? Forum för levande historia s.37

²⁰⁴ Ibid.s.40

²⁰⁵ Amnéus, Diana (2009) Ansvar att skydda: Förebyggande av folkmord - en rätt till humanitär intervention? Forum för levande historia s.65

Diana Amnéus framhåller att många menar att en humanitär intervention aldrig kan vara humanitär då interventioner alltid kräver våldsanvändning.²⁰⁶ Lägg till detta interventionsförbudet i artikel 2§7. Det finns därmed även en tydlig risk för att humanitära skäl kommer att användas som svepskäl för att staterna skall kunna tillgodose andra statliga intressen.²⁰⁷ Engdahl och Hellman menar å sin sida att en militär närvaro utan våldsanvändning i vissa situationer säkerligen är fullt tillräcklig för att hindra eller mildra de pågående övergreppen, men att det i dessa fall ofta finns andra sätt att organisera agerandet på än genom humanitär intervention. Även fredsinsatser riskerar dock bli en militärisk kameleont som förklarar sig efter behov.²⁰⁸ Ett tydligt problem med dessa insatser är att de ofta har diffusa mål som definierar hur länge och vad som ska uppnås.²⁰⁹ Här kommer alltså praxis istället vara helt avgörande.

Det finns ytterst lite studier på av humanitarism egentligen är. Att det skulle finnas extraordinära humanitära lägen där stora delar av samhällets regelsystem skulle sättas ur spel skulle kräva ytterst höga trösklar för identifiering av hotets karaktär och grad av kritiska inslag för att nå legitimitet menar Bellamy.²¹⁰ Problemet är också att dessa humanitära lägen, och kriteriet för dem, hela tiden tolkas olika.²¹¹

Av dem som kallar R2P för ett ”Just-do-it-but-don’t-call-it-a-doctrine”-koncept framhålls även att användandet av *ex post facto* legitimering till som ett godkänt sätt att för auktorisering av humanitär intervention är att skapa ett instrument för beslutsfattande, inte att skapa legalitet eller legitimitet för interventioner i sig.²¹²

I och med att våld i alla dess former är att ses som brott mot FN-stadgans artikel 2§4 kan inte de humanitära syftena ses som godtagbara omständigheter för att bruka så kallat ”humanitärt våld” menar Richard Norman.²¹³ Det är på detta sätt helt klart problematiskt att bygga R2P kring humanitär intervention när stora delar av världen är oeniga kring dess legalitet. I slutänden hänger det trots allt mycket på vilka politiska intressen som medlemmarna i säkerhetsrådet är villiga att skydda, vilket på sin höjd skulle göra R2P till ett soft law dokument.

²⁰⁶ Engdahl & Hellman (2007) Responsibility to Protect - Folkrättsliga perspektiv, Försvarshögskolan s. 15

²⁰⁷ Ibid.s. 50

²⁰⁸ Ibid.s. 128

²⁰⁹ Ibid.s. 129

²¹⁰ Bellamy, Alex J. (2003) Humanitarian Responsibilities and Interventionist Claims in International Society, Review of International Studies 2003:29 s.331, 335

²¹¹ Ibid.s.331, 336

²¹² Macfarlane, Neil s. (red) (2004) *The Responsibility to Protect: Is anyone Interested in Humanitarian Intervention?*, Third World Quarterly. Vol. 25 No.5 s.979

²¹³ Norman & Moseley (2002) *Human rights and military intervention*, Ashgate s.79

5 Diskussion

Det presenteras för mig en väldigt splittrad bild av suveräniteten när jag läser på om R2P. Jag stöter ganska snabbt på en blandning av juridiska, politiska och etiska argument som grundar sig i olika syn på vad suveräniteten egentligen är och vad den har för funktion. ICISS har enligt min mening inte bara valt att nöja sig med den politiska synen på suveränitet i en juridisk debatt utan även accelererat denna förvirring genom att ersätta den juridiska debatten om staters suveränitet med en moralisk debatt om ansvaret för individer. Den nya retoriken leder dock ändå till samma resultat; frågan om hur vi kommer runt suveräniteten, våldsförbudet och interventionsförbudet och hur vi löser det faktum att en intervention i praktiken aldrig kommer att vara temporär eller proportionell?

Tolerans för staternas agerande är essentiellt menar Walzer.²¹⁴ Respekt för staternas suveränitet, rätt till integritet och icke-intervention är basala principer, inte bara inom folkrätten som sådan utan även inom FN-stadgan. Även om världen har förändrats ofantligt mycket sedan stadgan skrevs har normerna inte spelat ut sin roll utan kan istället ses som mer centrala än någonsin framförallt eftersom den fortfarande är det mest universellt accepterade dokument för hur världens stater skall agera gentemot varandra.

Vårt samhälle är byggt med suveränitetsprincipen som skyddsplast för den internationella stabiliteten. Tar vi bort denna skyddsplast riskerar vi att staterna förstör denna stabilitet. Å andra sidan kommer vi oavsett hur vi utformar skyddet för mänskliga värden alltid ha svårt att skydda dem utan att suveräniteten kränks. Stater kommer alltid att försättas i en skyddslös situation, och kanske är det för när vi gett den skyddslösa staten basala rättigheter som en temporär kränkning av suveräniteten ens kan komma att bli möjlig.

Juridiskt sett är suveränitetsprincipen en basal rättighet för staten och en intervention anses utgöra ett brott mot denna i enlighet med FN-stadgans artikel 2§7. Om suveräniteten är en juridisk förutsättning för statsstatus innebär en kränkning inte bara frångandet av statens juridiska personlighet utan även lite hårddraget statens död. Ingen stat skulle gå med på detta.

I den politiska synen på suveräniteten ifrågasätts ofta om staterna inte skall kunna förbruka sin suveränitet. Att risken annars finns att det blir

²¹⁴ Norman & Moseley (2002) Human rights and military intervention, Ashgate s.173

boven själv som regisserar dramat. Om suveräniteten är till för att skydda befolkningen, måste den också ge utrymme för att befria befolkningen vid extrem fara.

Problemet med idén om individuell suveränitet är att det inte finns utrymme för en sådan tolkning av stadgan. Det skulle inte heller kunna vara möjligt att se denna tolkning som en förlängning av folkrätten utan tanken måste ses som en politisk idé. Annars skulle lagen bli det vi tolkar den till att vara istället för det som var lagens ursprungliga syften.²¹⁵

Med suveräniteten följer automatiskt en rätt till integritet, dock inte en licens att döda. Problemet med många av de extrema fall som bland annat R2P försöker att reglera är att även om vi genomför politiska och diplomatiska åtgärder så är det i slutändan alltid våld som är det enda som biter på förövaren.²¹⁶

Vi måste i slutändan inse att om hoppet är det sista som överger människan så är suveräniteten det sista som överger staten. Även om den politiska synen av suveräniteten innebär attraktiva etiska argument måste vi även inse att utan en stabil juridisk struktur kommer hela världen att kollapsa.

I och med att det förefaller finnas en stor splittring och inte minst konflikt mellan den juridiska och politiska synen på suveräniteten i debatten kring R2P, menar jag att det också finns en skillnad i synen på huruvida suveräniteten kränks genom R2P eller ej. Om vi sätter på oss våra politiska glasögon är den ursprungliga bilden av suveräniteten redan från födseln kränkt. Genom globala samarbeten har en annan, modernare bild vuxit fram som bland annat innefattar flera perspektiv på suveräniteten. Dels suveränitet som ansvar externt och internt, men också en statsmässig suveränitet och en individbaserad suveränitet. Politiskt sett kommer R2P inte kränka statens suveränitet då suveräniteten hela tiden är föränderlig och kan omtolkas efter de syften som bäst passar det internationella samfundets globalpolitiska agenda.

I och med den begreppsförvirring som nu råder mellan den politiska och juridiska bilden av suveränitet har också det hierarkiska tänkandet mellan dessa glömts bort. Politiken är ständigt föränderlig och kan även förändra juridiken över tid, men en av de stora kärnorna till varför vi har ett juridiskt system ligger i att juridiken skall vara en alltid gällande konstant som visar oss vad som är tillåtet och vad som är förbjudet. Juridikens varelse som konservativ och trögflytande är alltså en inneboende funktion i denna grundbult. Därmed måste alltså även den juridiska definitionen och

²¹⁵ Koskenniemi, Martti (2002) 'The Lady Doth Protest Too Much' Kosovo, and the Turn to Ethics in International Law, *The Modern Law Review* vol.65 no.2 s. 164

²¹⁶ *Ibid.*s. 161

funktionen av suveränitet lysa starkare fram tills det att den omformulerats genom en reformation av dess stadga.

Syftet med den stränga tolkningen av suveränitet som mer av absolut karaktär är just att bibehålla juridiken som en stabil stomme. Därför är det också ytterst viktigt att de regler som antas som juridiska regler inte bara fungerar i teorin utan också stämmer överens med andra juridiska principer och hur staterna i verkligheten skulle agera. Vi kan därmed inte låta politiska argument avgöra i juridiska frågor. Därmed måste den juridiska tolkningen av suveränitet också gå framför den politiska och därmed innebär även R2P ett brott mot suveräniteten.

I teorier som baseras sig på mänskliga rättigheter framför staters rättigheter och suveränitet finns risken för att suveräniteten helt monteras ner och att undermedveten hegemoni istället skapas, vilket i sig går helt emot FN-stadgans mål och syfte. Det finns inte heller något som garanterar att ett ingripande i den humanitära situationen gör att situationen stabiliseras och att den regionala eller internationella stabiliteten säkras.

Mänskliga rättigheter används trots detta som ett trumfkort bland annat genom folkmordskonventionens tvingande karaktär. Om folkmordsbrottet är att betrakta som universellt, *jus cogens* och inneha en tvingandefunktion, betyder detta att vi måste ingripa, men frågan är hur detta skall ske utan intervention om denna form anses vara illegitim. Frågan är också hur detta skall ske då FN-stadgan endast ger oss befogenhet och inte tvingar oss att agera. Bara för att det råder universell jurisdiktion vid folkmordsbrott betyder inte det heller att det är tillåtet att tillgripa vilka medel som helst i ett laglöshetens vakuum för att hindra detta. FN-stadgan måste fortsatt följas för att legitimiteten för det internationella rättssystemet skall kunna upprätthållas.

Idén om mänskliga rättigheter har kommit att bli ett juridiskt dokument grundat på tydliga politiska mål. Mänskliga rättigheter är idag att betrakta som både fundamentala och universella och bör därmed ses som dominerande. Folkrättsbrottet är att betrakta som ett *jus cogens*-brott, vilket betyder att det är bindande för alla stater att agera vid misstanke om dess förekomst. Därmed kan inte heller R2P utgöra ett brott mot mänskliga rättigheter i och med att dess syfte är att stärka och inte eliminera människors rätt.

Men för de stater där suveränitetsprincipen är det enda som skyddar statens befolkning från yttre påverkan kommer suveränitetsprincipen alltid vara avgörande för att de skyddas av sina mänskliga rättigheter. Suveräniteten kommer inte bara vara central i fråga om yttre påverkan och skyddande av statens integritet utan även i fråga om befolkningens möjlighet tillgodogöra sig rättigheterna genom diplomatiska relationer, anslutningar till traktater och påverkan av risken för ett globalt förtryck. Istället kan det vara av värde att satsa på att ställa förövarna inför rätta och på så sätt utveckla

brottsbeskrivningar och rättspraxis skulle verka mer avskräckande och människorättsperspektiven skulle sedermera tjäna mer på detta.

Det finns inget lätt sätt att foga samma intressen både politiskt, etisk och juridiskt. Med den historiska erfarenhet vi har av hur interventioner går till i verkligheten och vilka enorma konsekvenser de får säger oss att det är en situation full av kryphål, luddiga gränser och ständiga frågor kring legitimitet.

Folkrätten skyddar generellt subjekten framför objekten vilket betyder att stater i egenskap av folkrättssubjekt skyddas framför individer. Martti Koskenniemi är en av dem som menar att humanitär intervention är ett tydligt brott mot våldsförbudet i artikel 2§4 i och med att det inte utgör självförsvar eller uppfyller säkerhetsrådets mandatskrav.²¹⁷ Interventionen är alltså tydligt illegal. Han ser även att ersättandet av juridiska resonemang med etiska får ett motstånd till humanitära interventioner att framstå som en *”trap for the innocent and a sign post for the guilty”*.²¹⁸ Detta bland annat genom att avståndstagandet från humanitära interventioner lätt ses klappa förövaren på ryggen.

Om interventionen sparar fler liv än om vi låter bli att agera, är det då inte rätt att intervensera? Denna typ av frågor är inte heller ovanliga i en politisk kontext, men vi ser här och en entydig prioritering av intervention som ett svar på våra kortsiktiga mål och har helt glömt bort vad vårt agerande får för långsiktiga konsekvenser. Thomas Nagel har uttryckt detta på följande sätt: *”Once the door is open to calculations of utility and national interest, the usual speculations about the feature of freedom, peace, and economic prosperity can be brought to bear to ease the consciences of those responsible for a certain number of charred babies.”*²¹⁹

Det går förhållandevis lätt att dela in världens stater i kategorier av good guys och bad guys. Risken finns dock att R2P även kommer att avspegla ett system av brist i likhet inför lagen och istället skapa en lag för de goda och en lag för de onda.

Ett orosmoln som uttryckts här är att säkerhetsrådets permanenta medlemmar i stortsätt kan se till att *”obehagliga”* lagar, såsom R2P aldrig tillämpas på dem själva. Även förespråkandet av *ex post facto*-legitimering är ett oroande moment då båda dessa mandatsfrågor andas bristfällig tillämpning. Om folkrätten inte ger staterna laglig rätt att ingripa vid R2P-situationer, finns det då inte en risk för att mer diffusa transnationella nätverk, privata trupper eller andra än mer svår reglerade grupper får en stärkt roll.

²¹⁷ Koskenniemi, Martti (2002) ‘The Lady Doth Protest Too Much’ Kosovo, and the Turn to Ethics in International Law, *The Modern Law Review* vol.65 no.2 s. 163

²¹⁸ Ibid.s. 167

²¹⁹ Ibid.s. 166

Lagen är vid politisk tillämpning alltid situationsbefriad.²²⁰ Lagen är alltid tydlig om vad som är tillåtet och vad som inte är det, men vår tidigare erfarenhet säger oss samtidigt att ett uteblivet agerande leder till katastrof. Det skall understrykas att politiska teorier inte kan eller skall appliceras på lagar eftersom att överlevnaden alltid väger tyngre än kompromissen.²²¹

Problemet med humanitära interventioner är att vi hela tiden måste omdefiniera gränser, legitimitet och legalitet. Om vi inte skapar ett tillräckligt starkt ramverk för att R2P skall kunna bli det humanitära verktyg som det syftar att vara riskerar vi stället att R2P blir en ansvarsfri maskin för legitimering av helt andra intressen. Å andra sidan kan vi ifrågasätta om R2P någonsin skulle kunna genomföras utan att andra intressen än de humanitära är styrande.

Tittar vi på FN-stadgan kan vi sammanfatta att alla stater är lika suveräna och att deras suveränitet skall respekteras, att det råder att våldsförbud samt ett interventionsförbud. Vi vet också att undantag från dessa regler måste gå genom säkerhetsrådet. Men då mandatsfrågan och de politiska aspekterna av hur mandatsfrågan skulle skötas i verkligheten får oss att ifrågasätta om tillämpningen av R2P kommer vara så rättvis och okomplicerad så den är skapad till att vara kan vi inte godta denna typ av mandatslösning. Förespråkandet av humanitär intervention och *ex post facto*-auktorisering är också stora varningssignaler för att R2P kommer att missbrukas i helt andra syften än de humanitära. Drar vi en slutsats av dessa vitala faktorer vet vi alltså att humanitär intervention är illegitim ren juridiskt, vi vet också varför, men vi fortsätter ändå att förespråka humanitär intervention därför att det finns etiska intressen att skydda.

Summa summarum är att FN-stadgan är tydlig vad gäller R2P:s legitimitet. Varken interventioner eller våldsanvändning är att betrakta som legitim. Humanitär intervention utan säkerhetsrådets mandat är inte heller sanktionerat. Detta betyder att R2P ur ett folkrättsligt perspektiv inte kan betraktas som legitim.

En legitimering av interventioner utan säkerhetsrådets mandat eller genom *ex post facto* auktorisering är att betrakta som en stor risk genom att vi då indirekt legitimerar intrång i samtliga stater utom säkerhetsrådets permanenta medlemsländer då de alltid kommer kunna lägga in sitt veto. Detta leder till en helt ohållbar situation inte bara i fråga om brusten suveränitetsprincip, men också i fråga FN:s essentiella syfte, bevarandet av internationell fred och säkerhet. Risken finns på så sätt att legitimeringen av R2P kommer att skörda fler liv och tjäna helt andra syften än vad den

²²⁰ Koskenniemi, Martti (2002) 'The Lady Doth Protest Too Much' Kosovo, and the Turn to Ethics in International Law, *The Modern Law Review* vol.65 no.2 s. 170

²²¹ *Ibid.*s. 159

ursprungligen var tänkte att skydda. Accepterar vi detta undantag från stadgan, öppnar vi upp för en hel rad andra undantag som även de är tvivelaktiga i förhållande till FN:s essentiella syften.

Även ur ett politiskt perspektiv kan det vara vettigt att kontrollera om implementeringen av R2P kommer vara värt dess insatser. Vi kan enkelt försöka besvara fyra grundläggande frågor. Vem är R2P tänkt att skydda? R2P är tänkt att skydda individer från extrema övergrepp, men även tänkt att vara ett verktyg för att stärka internationell fred och säkerhet. Detta är två mål som jag har svårt att se hur de skall gå ihop, framför allt genom att den form av R2P som antagits genom resolutionen valt att helt och hållet skala bort alla former av säkerhetsföreskrifter.

Vem är förövare? Vad gäller folkmordsbrott är det framförallt den egna staten eller krafter inom denna som förväntas vara förövare. Vad gäller användandet av humanitär intervention och brott mot statens suveränitet är det såväl koalitioner av välvilliga stater som koalitioner av stater med andra politiska intressen som förväntas agera här. Även andra internationella aktörer med en större globalpolitisk drivkraft som exempelvis FN att utgöra dessa aktörer vilket starkt skulle skaka organisationens legitimitet.

Hur uppnår vi den säkerhet som R2P är skapat för att uppbbringa? Framst genom förebyggande åtgärder så som genom diplomati, politik och ekonomi. Problemet med dessa ageranden är att de inte biter på förövaren, att de bygger på redan fastslagna strukturer och att de ofta leder till att redan stark stat får en stärkt position medan redan svag stat blir maktlös. Vad som också är oroveckande är att denna typ av påtryckningar istället för att hindra folkmord från att ske kan komma att verka provocerande och triggnande till de humanitära intressenas nackdel. Det andra agerandet som visat sig vara mer effektivt är att bruka militärt våld, i detta fall genom humanitära interventioner. Problemet med detta är dess klara brott mot FN-stadgan samt tveksamheter kring mandatsfrågan. Det är också klart och tydligt att detta agerande starkt kommer skada staternas gemensamma skydds nät suveräniteten, den säkerhetsspärr som är allra viktigast att upprätthålla om FN:s mål att bibehålla internationell fred och säkerhet skall kunna upprätthållas.

Till vilket pris är vi då beredda att använda R2P? Hur vi än vänder och vrider oss med denna fråga är vårt agerande fel. Implementerar vi R2P och de farhågorna om missbruk av stadgan besannas är det till priset av total laglöshet. Appliceras R2P med lyckade resultat kommer vi möta kritik kring huruvida agerandet räddade fler liv än tillvägagångssättet spillde och dess legitimitet kommer att för alltid ifrågasättas. Väljer vi inte att implementera anses vi vara fega och rädda för att ta tag i frågan även om vårt antagande om vagheten i R2P sker på goda grunder.

6 Slutsatser

Jag har i denna uppsats behandlat suveränitetens funktion och karaktär och kommit till slutsatsen att R2P kommer att påverka suveränitetsprincipen negativt i folkrättslig mening. Ett av de stora problemen i debatten är att en omdefinition av suveräniteten är helt kompatibel med de politiska målen, men ej med de juridiska. Det är inte heller möjligt att en nytolkning av suveräniteten politisk skall kunna samexistera med en traditionell juridisk tolkning. En omtolkning av den juridiska suveräniteten är inte heller rekommenderad då detta i praktiken skulle innebära en reformation av hela folkrätten.

Vad håller frågan om R2P:s legitimitet står det ganska snart klart att små fel och misstag kan generera stora proportionerliga konsekvenser. I debatten kring R2P råder det stor begreppsförvirring. En begreppsförvirring som fått oss att ersätta juridiska argument med politiska och etiska inte bara i fråga om suveräniteten, utan även i fråga om legitimering av humanitär intervention.

Folkrätten är tydlig i fråga om R2P:s folkrättsliga legitimitet. R2P är att betrakta som ett brott mot FN-stadgan och därmed klart folkrättsligt illegitim i och med att den anses utgöra ett brott mot FN-stadgans essentiella värden som suveränitetsprincipen, våldsförbudet och interventionsförbudet.

Tillämpningen av R2P kräver en omtolkning av dessa värden, och av FN-stadgan som snarare skulle hota internationell fred och säkerhet än att stabilisera den. Risken med applicering av R2P är att konceptet på så sätt kommer att innebära skapandet av trojansk häst.

Frågorna kvarstår alltså hur det internationella samfundet skall kunna ingripa vid grova människorättskränkningar utan att riskera att kränka statsuveräniteten eller äventyra de värden som suveränitetsprincipen håller på plats. En fråga om säkerhetspolitik och inte enbart om internationell ovilja.

Frågan som Kofi Annan ställde sig i sin milleniumrapport: *”if humanitarian intervention is, indeed, an unacceptable assault on sovereignty, how should we respond to Rwanda, to a Srebrenica – to gross and systematic violations of human rights that affect every precept of our common humanity?”*, den frågan kommer att stå obesvarad.

7 Referenser

7.1 Böcker

- Amnéus, Diana (2009) Ansvar att skydda: Förebyggande av folkmord - en rätt till humanitär intervention?, Forum för levande historia
- Beckman, Olof (2005) *Armed Intervention: Pursuing Legitimacy and the Pragmatic Use of Legal Argument*, Lunds Universitet
- Brownlie, Ian (2008, 7 ed.) *Principles of Public International Law*, Oxford University Press
- Chetail, Vincent (2009) *Post-conflict peace building: a lexicon*, Oxford University Press
- Engdahl & Hellman (2007) *Responsibility to Protect - Folkrättsliga perspektiv*, Försvarshögskolan
- Evans, Gareth (2008) *The responsibility to Protect: Ending mass atrocity crimes once and for all*, Brookings Institution Press
- Gerner & Karlsson (2005) *Folkmordens historia: perspektiv på det moderna samhällets skuggsida*, Atlantis
- Hettne, Björn (2003) *Från Pax Romana till Pax Americana: Europa och världsordningen*, Santréus
- Kurtulus, Ersun N. (2003) *State Sovereignty: The concept, the Referent and the Ramifications*, Stockholms Universitet
- Linderfalk, Ulf (red) (2006) *Folkrätten i ett nötskal*, Studentlitteratur
- Norman & Moseley (2002) *Human rights and military intervention*, Ashgate
- Thakur, Ramesh (2006) *The United Nations, Peace and Security*, Cambridge University Press
- Walzer, Michael (2004) *Arguing About War*, Yale university Press

7.2 Artiklar

- Annan, Kofi (1999) Two concepts of Sovereignty, 18 September 1999
- Bellamy, Alex J. (2003) Humanitarian Responsibilities and Interventionist Claims in International Society, *Review of International Studies* 2003:29

Koskenniemi, Martti (2002) 'The Lady Doth Protest Too Much' Kosovo, and the Turn to Ethics in International Law, *The Modern Law Review* vol.65 no.2
Macfarlane, Neil s. (red) (2004) *The Responsibility to Protect: Is anyone Interested in Humanitarian Intervention?*, *Third World Quarterly*. Vol. 25 No.5

7.3 Övriga källor

A/RES/60/1 - Resolution adopted by the General Assembly 60/1. 2005 World Summit Outcome
FN-stadgan – United Nations Charter (1945)
Folkmordskonventionen - Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide (1951)
ICISS (2001) *The Responsibility to Protect*, International Development Research Center
International Coalition For the Responsibility to Protect
http://www.responsibilitytoprotect.org/index.php/middle-east#1._the_iraq_war Hämtad 2009-12-30.
Kofi Annan, (2008) Tal vid Anna Lindhs Minnesfonds Anna Lindh-föreläsning i Lunds Universitetsaula 2 Oktober 2008 under rubriken "Establishing a Culture of Prevention"
Michael Ignatieff discusses the Responsibility to Protect (R2P) on May 16, 2008
<http://www.youtube.com/watch?v=pVWQpb-4e54> Hämtad 2009-12-26
Montevideokonventionen - Montevideo Convention on the Rights and Duties of States (1933)
Wilson, Douglas (2009) *Responsibility to Protect: Translating Idea into Capability*, FRIDE